3

JANSSEN (H.H.C.A.VON AUSSEN).

WENKEN EN RAADGEVINGEN TER INLICHTING VAN HEEREN OFFICIEREN DIE .....

LEMBAGA KEBUDAJAAN
INDONESIA

VI-136

80 Hal

PERPUSTAKAAN NASIONAL R.I.
Tanggal : 30-06-2010
Nomor Induk : 797/PN.Museum/2010
BiB - ID : 02089360
ITSM - ID : 0000381904S
Asal : Museum Pusat

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL

PERPUSTAKAAN NASIONAL

WENKEN

EN

RAADGEVINGEN,

TER INLICHTING VAN

HEEREN OFFICIEREN, DIE ZICH NAAR OOSTINDIË BEGEVEN;

DOOR

H. H. C. A. VON AUSSEN JANSSEN,
GEP. KAPITEIN BIJ HET OOSTINDISCHE LEGER.

ZUTPHEN,
W. J. THIEME.
1847.

GEDRUKT VOOR REKENING VAN DEN SCHRIJVER.

KAY

Peace to thee, isle of the ocean!
Hail to thy breezes and billows!
. . . . . .
. . . . . .
The homage of ages shall hallow thy name.

LORD BYRON.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

INLEIDING.

Ten gevolge van een Besluit van Zijne Excellentie den Minister van Koloniën, dato 2 Mei 1845, werd ik, zonder zulks in eenigerr voege hoegenaamd gevraagd te hebben, benoemd tot kommandering en overbrenging van een Detachement Suppletietroepen naar onze Oostindische Bezittingen. (Zie, bijlage N°. 1). Dit transport bestond uit vier Officieren en honderd zeventig Onderofficieren en Manschappen, en zoude, volgens daarbij bekomene aanwijzing, op het fregatschip Willem II plaats hebben.

Mijne eerste zorg was om inlichtingen te verkrijgen, die mij van dienst konden zijn, ter behoorlijke uitvoering van mijnen last: doch mijne aangewende moeite was te vergeefs. Ik vond niets dat mij van eenig nut konde zijn, en trof geene Heeren aan, die de reis op zulk eene wijze hadden gedaan. Echter, herinnerde ik mij toen gelukkig-

lijk eenige zaken (die dan ook maar ten halve mogen genoemd worden), voorgevallen, tijdens ik in 1826 als Kadet naar *Oostindië* ging, onder bevel van den, destijds zijnde tweeden Luitenant, thans gepensionneerden Kapitein VAN HOOGERLINDEN, en wist dus hoe het in vele dingen toeging.

Die herinneringen zijn het eenigste licht geweest, dat mij op de af te leggen baan van nut was, en met derzelver behulp heb ik mij beijverd om het Detachement naar genoegen van allen over te brengen, zoo als men des noods en ten overvloede kan zien in het met wezenlijke kennis van zaken gestelde artikel van het Handelsblad, dato 6 Maart 1844, en hetwelk van den volgenden inhoud is:

»1843. *Batavia.* October. Na dat op gisteren al-
»hier ter reede uit *Nederland* was aangekomen het
»koopvaardij-Fregatschap koning Willem II, Ge-
»zagvoerder L. C. E. VAN DER BRUGH, aan boord heb-
»bende een Detachement koloniale troepen, sterk
»4 Officieren en 170 Onderofficieren en Manschap-
»pen, onder de bevelen van den Kapitein bij de
»O. I. Infanterie, H. A. C. A. JANSSEN, zijn de ge-
»noemde troepen op heden aan de werf dezer stad
»ontscheept, om derzelver marsch naar de aanvan-
»kelijke bestemming *Wel te Vreden* te volbrengen.

»De staat der gezondheid dezer Manschappen,
»— waarvan gedurende den overtogt, *niet één* is be-
»zweken, — laat evenzeer als hun uiterlijk voor-
»komen niets te wenschen over, hetwelk grooten-
»deels aan de welingerigte zorgen der *Hooge Ne-*
»*derlandsche Regering*, omtrent de aan boord te

»verstrekken voedings- en ververschingsmiddelen »mag worden toegeschreven; waardoor dan ook in »zijn geheel wordt gelogenstraft de inhoud eener »voor eenige jaren te *Zierikzee* in *Zeeland* in het »licht verschenen brochure, geïntituleerd: »Wen»»ken en waarschuwingen voor Onderofficieren en »»Manschappen van het Leger, die gezind mogten »»zijn naar *Oostindië* te vertrekken, door J. SCHMALL, »» gewezen O. I. Kavalerie Officier;" waarin de er»varing zich kan vergewissen, dat de zucht tot »persiffleren en ontmoedigen, alleen tot drijfveer »dezer handeling heeft gestrekt. Wij verheugen »ons alzoo aan het Nederlandsche Leger, alsmede »aan bijzondere personen te kunnen en mogen me»dedeelen, dat bij hen, die genegen mogten zijn, »de reis herwaarts in ondergeschikte Militaire be»trekkingen te ondernemen, het als eene onge»gronde dwaling mag worden beschouwd, zich »door schrikbeelden van de zeereis, van welken »aard die ook zouden mogen zijn, van hun op»gevat voornemen te laten terug brengen, aange»zien aan scheepsboord genietingen zijn voorbe»reid, die de billijke verwachting verre overtref»fen, vooral, bijaldien, gelijk onderwerpelijk het »geval is geweest, de Detachements-Kommandant »daartoe zoo krachtdadig medewerkt.

»Der gestrenge waarheid getrouw, mogen wij, »die een deel hebben uitgemaakt van den hierbo»ven genomden overtogt, niet ontveinzen, dat in »de eeuw van verlichting, die wij het voorregt »hebben te mogen beleven, het ons hart *deerlijk*

» heeft getroffen, correctie op het Bootsvolk te
» zien toepassen, die den menschelijken zielsadel
» onteeren, en daardoor noodwendig moeten doen
» ontaarden; te meer heeft ons dit bedroefd, omdat
» wij de overtuiging in ons omvoeren, dat eene
» menigte Nederlandsche jongelingen, zelfs uit de
» kern van den beschaafden stand, zich aan de be-
» oefening van de practicale kennis der zeevaart toe-
» wijden. — De Reeders, die algemeen een onbe-
» paald vertrouwen in hunne scheeps-gezagvoerders
» stellen, en onbekend gehouden worden met de
» handelingen, welke vaak aan boord plaats grij-
» pen, diende het, — zonder dat wij ons als raad-
» gevers willen opwerpen, — tot een punt van ern-
» stige overweging te verstrekken, ter instandhou-
» ding en bevestiging van den alouden Hollandschen
» zeeroem, ter bemoediging van het ontluikende
» geslacht, als ook ter geruststelling van zoo me-
» nig achtbaar huisgezin, hetwelk zijne dierbaarste
» panden aan het element onder eene geaccrediteer-
» de leiding toevertrouwt, dat *er een algemeen wel*
» *geordend reglement* van discipline voor de koop-
» vaart werd tot stand gebragt, opdat de geest der
» wakkere jongelingschap niet ontijdig aan de nuk-
» ken en luimen van zwaarmoedige superieuren wor-
» de prijs gegeven."

Ik zit op een ongelukkig stil en heb niets om
[illegible]
[illegible]
[illegible]

diend. Daarom, gij allen, waarde Krijgskameraden, die naar *Oostindië* vertrekt, verstout ik mij u een staaltje te geven van de wijze, waarop ik het gemaakt heb, toen men mij beval genoemd Detachement te kommanderen en geen mensch ter wereld mij inlichting noch raad konde geven. Het zal mij dan ook hoogst aangenaam zijn, indien gij van mijne notitiën een goed gebruik kunt maken, en ik beloof u op het nadrukkelijkst, kosten noch moeite te sparen, om u naderhand nog het eene en andere mede te deelen, omtrent wetenswaardige en belangrijke personen en zaken, zijnde het resultaat van hetgeen ik ondervonden heb in die groote reeks van jaren, die ik in Neêrlands Oostindische Bezittingen heb doorgebragt.

Alvorens verder te gaan, verzoek ik u allen, die mij leest of lezen zult, in het oog te willen houden, dat ik geen schrijver van beroep ben, en mij met weinig komplimenten ophoud. Het handteren des degens was mij door geboorte, opvoeding en loopbaan steeds gemeenzamer dan dat der pen.

WENKEN EN RAADGEVINGEN.

Toen ik den bewusten last bekomen had, schreef ik den Kommandant van *Harderwijk* en verzocht hem mij den dag te bepalen, wanneer ik daar moest wezen. Na twee dagen wachtens, kreeg ik een antwoord van dezen Heer, waarin mij werd aangezegd, om vijf dagen voor het vertrek der troepen mij te *Harderwijk* te bevinden. Ik zorgde wel om prompt op mijnen post te zijn, en heb geene redenen gehad mij daarover te beklagen, want de gevolgen zijn geweest, dat de Kommandant in *Oostindie* heel lekker was, dat mijn troepje zoo behoorlijk in orde op de plaats zijner bestemming is aangekomen, en het zal niet dan natuurlijk voorkomen, dat ik voor mij, regt hartelijk mijne Geleide-Officieren bedankte voor hunne goede, wakkere medewerking in mijn kommandement in den allergenoegelijksten overtogt naar *Java*. Deze Heeren, wier namen, ik mij verpligt acht op te geven, waren: de Eerste Luitenant thans Kapitein der Infanterie VAN DIJKMAN en de Tweede Luitenant der Artillerie ALBRECHT.

Voor dat ik overga te verhalen, hoe ik het te *Harderwijk* maakte, geloof ik hier de opmerking te moeten inlasschen, dat het wenschelijk ware, dat

PERPUSTAKAAN NASIONAL

de Heeren Officieren iets vroeger dan juist den laatsten dag hun voorschot en hunne gratificatie betaald kregen, zij zouden dan op andere plaatsen hunne uitrusting kunnen bezorgen, want in *Harderwijk* heeft men te weinig tijd over, om zulks naar behooren te kunnen doen.

De drie eerste dagen van mijn verblijf te *Harderwijk* kreeg ik volstrekt niets te doen, maar de twee laatste zoo veel te meer, hoofdzakelijk met het beuren van wijn en het inpakken van den tabak, de zeep, de spelden, enz. enz. Bij dezen arbeid, behoort men de uiterste akkuratesse en attentie te besteden.

Mijne Heeren Krijgskameraden, ik raad u ten zeerste aan, om zoo veel mogelijk te zorgen, dat uwe uitrusting voor uwe komst in *Harderwijk* in orde is, want eenmaal in die stad gekomen, heeft men te weinig tijd over, om alles, op eene solide en fatsoenlijke wijze in orde te laten maken.

De kommanderende Officier moet nu alle soorten van gereedschap voor schoen- en kleermakers laten inkoopen, alsmede grove kleeding voor de detachements-koks. Wat mij aangaat, ik heb voor de twee koks, die door de manschappen zelven vooruit gekozen waren, gekocht: 4 sterke zeildoeken-pantalons: 2 kielen en 2 mutsen. Deze koks bekomen voor hunne moeite van elk' man eene geringe toelage, die men in de betalingsrol en in de zakboekjes verantwoordt.

De Onderofficiers en Korporaals vragen ook gewoonlijk een voorschot. Toen mij een dergelijk

verzoek gedaan werd, gaf ik hieromtrent eene gunstige dispositie, doch deed dit op eene wijze, die mij het onzekere der toekomst eenigzins vergoedde. Ik liet hen namelijk allen op eene lijst teekenen, waardoor zij wederkeerig de eene voor den anderen borg stonden, zoodat zij zich verbonden onderling de schade te deelen, die door overlijden of anderzins ontstaan konde.

Nadat men bij den Heer Kwartiermeester te *Harderwijk* de gelden en schuldstaten voor het Detachement heeft overgenomen, krijgt men eenen Officier uit *Harderwijk* mede, die belast is, gedurende de reis van die zeeplaats af tot de reede, waar de inscheping moet geschieden, met de geheele administratie en de ménage der troepen. Deze Officier houdt een boek van het verrigte, hetwelk, zoodra de troepen op het groote schip geëmbarkeerd worden, door den kommanderenden Officier en de Geleide-Officieren nagezien en afgeteekend wordt.

Mijne reis naar *Helvoet* was niet al te voorspoedig, want wij bleven drie nachten onder weg. Te dezer plaatse dien ik te moeten opmerken, dat de schippers der kagen dikwerf genegen zijn, om aan te leggen, en dat het niet lang duurt, of zij komen met een verzoek daartoe strekkende voor den dag; doch men moet ernstig, ofschoon in der minne, bij hen aanhouden, dat zij blijven doorvaren, want indien zij stil liggen en digt bij den wal, zoo heeft men kans van deserteren der manschappen of het plegen van ongeregeldheden ten

PERPUSTAKAAN NASIONAL RI.

gevolge van het aanbrengen van sterken drank en het overmatig gebruik van denzelven. Vooral de schippersknechten hebben daar meest allen een handje van, zoodat bijaldien het geboert, dat men moet blijven stil liggen, gelijk zulks met mij het geval was, men goed zal doen, om bijna alle Onderofficiers en Korporaals op schildwacht te stellen, een maatregel, die mij in de uitvoering, uitnemend goed is bekomen.

De Officieren weten, dat zij aan boord voor hunne kooigoederen moeten zorgen. Ik raad hun daarom aan, gemakshalve deze goederen voor de hand te hebben op de kaag, aangezien men reeds op deze vaartuigen een goed gebruik van dezelve kan maken. Tevens zullen die Heeren wel doen, zich voor hun reisje van de kaag naar het groote schip van eenigen kouden proviand te voorzien, want het geboert meermalen, zoo als ik het trouwens ook ondervonden heb, dat men niet in de gelegenheid is, om warm eten te bekomen.

Daar het zorgen voor onzen *corpus* wel door niemand zal gewraakt worden, vooral dewijl de welstand van den inwendigen mensch zooveel op den uiterlijken vermag, is het ook van belang een paar flinke gezonde jongens voor koks te kiezen, voor dat men vertrekt; anders heeft men daar een' geweldigen last mede. Te dien opzigte, heb ik dan ook de meeste voldoening gemaakt, daar ik gedurende de geheele reis dezelfde twee koks heb mogen behouden, en wij ons hierbij uitmuntend hebben bevonden.

De Officieren moeten zich ruim voorzien van schrijfgereedschap en schrijfbehoeften. Hiervoor behoort voornamelijk de Kommandant te zorgen, opdat hij in staat zij zijne administratie-stukken behoorlijk bij te werken. Buiten en behalve de aangegevene Modellen, enz., heeft men meer zaken in te dienen, en ik zal derhalve eene lijst opgeven van alle in te dienen stukken, zoo als ik te *Batavia* bij mijne komst aldaar ingeleverd heb.

STAAT der overgelegde Stukken bij mijne aankomst te Batavia.

1°. De betalingsrollen (in triplo).
2°. Processen-Verbaal van verlorene Kleeding (in triplo).
3°. Idem van Wapening (in triplo).
4°. Sterkte-Staten (in triplo).
5°. Eene Monsterrol.
6°. Extracten uit het Stamboek.
7°. Idem van de Officieren.
8°. Kleeding-Staten der Kompagniën uit *Harderwijk*.
9°. Idem, de Generale.
10°. Factuur-lijst van de Kleeding en Ververschingen.
11°. Staat van Wapening.
12°. Een Verslag, of de verstrekkingen aan boord volgens bepaling zijn verstrekt.
13°. Een Verslag of Bewijs aan den Kapitein van het schip.

14°. Journaal. — Van achteren de Conduite staat der Onderofficieren en Korporaals.

15°. Strafregisters.

16°. Ophouding van betaling der Officieren.

17°. Het Bordereel der soldijen van de Manschappen.

18°. Het Bordereel op de Betalingsrollen van de negentig zeedagen.

19°. Declaratie voor schrijfbehoeften (in triplo).

20°. Marsch-Order en Instructie.

21°. Staat der ontbrekende Politiemutsen.

22°. Schuldboek, inhoudende: Bewijs van voorschot aan de Onderofficieren, Korporaals, Kanonniers, enz.

23°. Contrôle, inhoudende: Bordereel van verrekening der drie maanden voorschot op de soldijen der Onderofficieren en Manschappen, Verzameling op de Kompagnies-Staten van overgenomene schuld, Staat der Maleische Taalboekjes, Staat der medegenomene Scheepsuitrusting, Staat der medegenomene Wapenen, Factuur van onderscheidene voorwerpen, Bewijzen van ophouding van betaling der Officieren, Uitbetaling der Onderofficieren en Manschappen, Staat der schuld na de afrekening van negentig dagen, Aanteekening der gedane Distributie van ververschingen, Dagelijksche verstrekking der Scheepsvivres, Proces-Verbaal der defecte Baks- en Kooigoederen, Proces-Verbaal der defecte Wapenen, Staat der defecten aan

Sabels, Staat der verlorene en defecte Pakvlemen, Getockende verklaring omtrent de Ontvangst der ververschingen en spellen.

24°. Cathegorische Staat.

25°. Staat van de Certificaten, en een pak Certificaten, enz.

26°. Krijgswetten. — Extracten.

27°. Proces-Verbaal van Baks- en Kooigoederen.

28°. Idem idem aan den Kapitein.

29°. Een Bewijs van den Kapitein omtrent de Ontvangst van de Order.

30°. Een Uitbetalings-lijst voor de over de negentig dagen soldij.

31°. Een Staat tot verdere invulling van het Stamboek.

32°. Een Proces-Verbaal van de keuring der Manschappen in *Harderwijk*.

33°. Staten voor de Italiaansche Boekjes.

34°. Staten van de overgenomene schuld te *Harderwijk*.

35°. Extracten uit het Strafregister te *Harderwijk*.

36°. Staten van geldelijk voorschot der Onderofficieren en Korporaals.

37°. Ordernoek, inhoudende: Orders, Staat der Recruten, Proces-Verbaal der Baks- en Kooigoederen.

38°. Bewijzen der keuring van den Wijn, Dagelijksche Verstrekking der vivres van het schip, Aanteekening der gedane Voorlezingen van de Krijgsartikelen, Proces-Verbaal dat de Krijgsartikelen zijn voorgelezen.

39°. Staten van gedane verdiepingen in de Wetenschappelijke Kundigheden.

40°. Staten met het handschrift der Onderofficieren en Korporals.

41°. Zakboekjes.

42°. Een Certificaat van den Scheepsdoctor voor den Fuselier LUTTER.

43°. Een Staat van Voorschot aan Pruimtabak voor de Manschappen.

Het is van het hoogste belang om, van den dag der inscheping af, streng dienst te laten verrigten, en hierin eene geleidelijke, naar omstandigheden gewijzigde orde te volgen, en dit zoowel door de ondergeschikte Officieren als door de Onderofficieren en Manschappen; want men vergete het niet: »La paresse est l'oreiller du Diable!" — en daarenboven hoe meer men ieder bezig houdt, hoe beter het voor de gezondheid en alles is. Zoodra al de manschappen aan boord zijn, laat men de krijgsartikelen voorlezen; dan weet iedereen, waaraan hij zich te houden heeft.

Men krijgt gewoonlijk eenen Officier van Gezondheid mede, die bestemd is voor de dienst op *Java*. Daar men nu echter van scheepswege een' Doctor aan boord heeft, zoo is de Officier geheel zonder bezigheden gedurende de reis. Er zijn Detachements-Kommandanten geweest, die daarom den Officier van Gezondheid met de andere Officieren, om de beurt, dienst laten verrigten; doch ik wachtte mij eene zoodanige handelwijze na te volgen,

Want, ik vraag het in gemoede: »Wat weet een Doctor van den soldatenwinkel af?" — Ik heb dan ook, in gemeen overleg met den Scheepskapitein mijnen Officier van Gezondheid met den Scheepsdoctor laten werken, en buitendien de Zaturdagsvisitatie geheel aan den Officier van Gezondheid NAP toevertrouwd, zoo mede de zoogenaamde propreté-inspecties in de hitte, als bij voorbeeld de geheele reiniging van het ligchaam des mans nagaan, enz.

Wanneer men onder de Onderofficieren aan boord jongelingen heeft, die door hunne familie van het eene en andere geapprovíandeerd zijn, zoo als bij voorbeeld van wijnen, dranken of iets anders van dien aard, is het raadzaam om het dadelijk voor hun eigen best en vooral ter voorkoming van onaangenaamheden onder elkander, bij de scheepsprovisie in bewaring te stellen, en indien zij verder nu en dan mogten verlangen iets van het hunne te gebruiken, zoo late men het bij de gewone distributie naar goeddunken van den Kommandant boven brengen.

Men zorge zooveel doenlijk is, dat de jongelieden zich bij hun vertrek voorzien van schrijfgereedschap, opdat hun werk gedurende de reis geene stremming ondervinde, en de Kommandant in staat zij bij de aankomst te *Batavia* hunnen arbeid bij de conduite-lijsten over te leggen. Men denke vooral ook om lijen, want die komen bij het eventueel houden van eenen theoretischen Cursus goed te pas.

Van belang is het tevens voor Heeren Officieren of jongelieden, die zich toeleggen om dien graad te verkrijgen, om de beste en nieuwste Reglementen alsmede Wiskundige Werken en Instrumenten mede te nemen. Reeds aan boord heeft men er groot nut van, en daarenboven zijn deze in de *Oost* op vele plaatsen niet te krijgen, terwijl zij daar, waar men ze aanschaffen kan, schreeuwend duur zijn. Dit laatste is vooral het geval met de teekenbehoeften.

Voorts raad ik den Heeren Officieren aan, zich niet te voorzien dan van de noodzakelijkste levensbehoeften. De Kapiteinstafel en andere gastronomische instellingen zijn in onzen tegenwoordigen tijd zoo goed ingerigt, dat men er zich zeer wel mede kan vereenigen en vergenoegen. Hij, die een goed glas wijn lust, kan het medenemen; zoo ook veel selzerwater, bessensap en frambozenazijn, die in de warmte regt van pas komen. Andere kleine likeuren worden van scheepswege aangeboden.

Nadat gij drie weken in zee zijt geweest, raad ik u aan, om op de dagen van spekdistributie voor het Detachement eenige ponden minder te ontvangen, want het staat het volk spoedig tegen en het lust het niet op. Als nu de dagen van gezouten vleesch of graauwe of groene erwten daar zijn, neme men het achterstallige spek, snijde het aan dobbelsteenen, en late die dan uitbraden, om bij de erwten als saus te dienen. Het volk eet dit gaarne, en er wordt niets over boord gesmeten, eene handigheid, die men ten strengste behoort tegen te gaan.

Wat het waterdrinken betreft, men late dit *ad libitum* van de Manschappen; echter alleen bij het vat, waarnaast men een' Korporaal met een paar schildwachten plaatst, om de orde te handhaven. Men dulde niet, dat er een enkele druppel waters worde medegenomen, nog minder dat hiermede gemorst of gesmeten worde.

Men verschaffe het volk zooveel genoegens men kan, als bij voorbeeld: Comedie-spelen, Concerten, enz. Indien de heete het kan lijden, raad ik den Heer Kommandeerenden Officier aan, om een goed stel hoorns mede te nemen, ten einde er op het schip, waar men al ligt eenige goede sujetten aantreft, er een voor allen genoegelijk gebruik van te maken. Eenmaal in de *Oost* gekomen, kan men zeer gemakkelijk die Instrumenten over de hand toen, al is het ook dat er eene Taal te doek in gekomen is.

Als men jongelieden aan boord heeft, die snaarinstrumenten bespelen, denke men er aan, om zich van snaren, die men in rolled paper winkelt, te voorzien. Men heeft er zoo de reis veel plezier van, en in de *Oost* zijn zij zeer duur en kan men er ons zeer gemakkelijk afkomen.

Ik heb ondervonden, dat men door middel der muzijk veel vermaak kan genieten. Mijn volkje was bij gooi weer des avonds zoo vrolijk, dat het een aard was, er toen zong nu en dan er een bijtrad bij. Ook hadden wij wel eens een Instrumentaal Concert, of men danste op de maat, dat het een lust was om te aanschouwen, alles

naar gelang het weêr en de omstandigheden zulks medebragten.

De Officieren doen verstandig zich van een goed jagtgeweer te voorzien, alsmede van een paar pistolen van $\frac{1}{18}$ kaliber en een ligt kavalerie-sabeltje, aangezien men in *Oostindië* bij elke vijandelijke operatie of anderzins, die aldaar zoo dikwerf voor de deur staan, den degen volstrekt niet gebruiken kan.

Zorgt ook dat gij een geregeld, naauwkeurig loopend zakhorlogie mede neemt; want indien gij het ongeluk hebt eene kleine hapering aan uw uurwerk te krijgen, en gij moet het laten repareren, dan wordt het eerder bedorven dan in orde gebragt.

Denkt er tevens aan, op uwe reis naar *Java* eenige lektuur mede te nemen. Dit zal u daarenboven van pas komen, als het u eens te beurt valt, om op eenen buitenpost of een postje geplaatst te worden.

Laat u eenen grauwen uniforme-jasje maken voor de reis, dewijl het der goede discipline zeer in de hand werkt, wanneer een Officier gekleed is. Men staat u ook wel toe, om zulk een jasje op de buitenposten te dragen; en ach, wat zoude het geheele leger niet dankbaar zijn, als er eens van hoogerhand een besluit werd genomen, waarbij het bepaald werd, dat de Officier in het grein even als de Soldaat in het katoen gekleed mogt gaan, want gelooft vrij, dat de lakensche jas, die altijd gesloten is, fameus lastig valt!

Ik ga thans over tot de opgave van de wijze van dienen aan boord, zoo als ik die heb ingerigt, en waarbij ik mij zeer wel bevonden heb.

Van het oogenblik af aan, waarop ik het Detachement onder mijn opperbevel kreeg, hield ik eene gepaste distantie tusschen mijne Officieren, den Scheepskapitein en de Stuurlieden. Op die wijze blijft men het langst goede vrienden, en ieder doet genoegelijk zijnen pligt.

In de eerste dagen, die men aan boord doorbrengt, zijn de meeste der aanwezigen zeeziek. Men kan dan niet het geringste van die lijdenden vorderen, terwijl degenen, die van de ziekte bevrijd blijven, de handen vol hebben. Aldus moet men maar Gods water over Gods akker laten loopen en alleen zoo veel mogelijk voor de behoorlijke reiniging zorgen. Na verloop van eenige dagen, knapt alles van lieverlede weder op, en het volkje is blijde als de hoornblazer voor het schaften of oorlam *) het welkom begroete teeken geeft. §).

---

*) Ziet over dit woord de *Aanmerking* achter de bijlagen.

§) Raad voor zeezieken. — Laat den lijder zoo veel mogelijk op dek blijven, want beneden wordt het met de zaak wel zoo erg als boven. Laat de Officiers en Onderofficiers, in zooverre zij niet zelven aan de kwaal laboreren, toezien, dat men de zeezieken niet plage. Laat hen zoo weinig mogelijk drinken. Hij, die het geluk heeft een ferm stuk droog scheepsbeschuit binnen te mouwlen, zal het eerst genezen zijn.

De zeeziekte is, wel is waar, benaauwd, maar zij is op zich zelve niet gevaarlijk: men wordt er naderhand een geheel ander mensch door, en dit laat zich goed hooren, als men dat schoonschipmaken in aanmerking neemt.

Maar nu goed opgepast, dat de manschap geenen tijd hebbe, om praatjes te maken; want, gelooft mij, dat deugt niet met al. Zorgt dus, dat er de eene of andere bezigheid opgelegd en verrigt wordo. Begint echter deze of gene gasconademaker, zijt ter dege en fluks bij de hand; laat er geen gras over groeijen, en doet zoo als ik gedaan heb. Laat hen allen direktelijk aantreden, laat den wimpel in den mast waaijen en leert hun de oorlogs-discipline. Geeft hun dan vervolgens eene duchtige schrobbering, en men heeft (ten minste, zoo is het mij gegaan), geene vuurstokers meer te vreezen. Hoe strenger men dient (maar in het billijke, want alles kan overdreven worden), hoe beter. Dient dus volkomen, als waart gij aan den wal, indien het weder het u permitteert en u niet te erg in de wielen rijdt.

Mogt er bij ongeluk eens eene kleinigheid tusschen de Officiers, Onderofficiers, Manschappen, Kapitein, Stuurlieden of Matrozen voorvallen, doet uw best om alles zoo veel mogelijk in der minne te schipperen. Wilt gij eene aangename reis hebben, ziet dan alle kleine onaangenaamheden te voorkomen. Komt er evenwel iets van belang voor, handelt alsdan officiëel met den Scheepskapitein en maakt in uw journaal melding van uwe missive. Verzoekt tevens den Kapitein het geval ook in zijn journaal te noteren, en blijft verder met hem goede vrienden, altijd op dezelfde afgemetene distantie, die gij bij kennismaking goedgevonden hebt aan te nemen. Zorgt vooral met wijze be-

hoedzaamheid dat uwe ondergeschikten nooit merken, dat er eenig geschil hoegenaamd in denk- of handelwijze tusschen Lands- of Scheepsofficieren bestaat, want dan is uwe geheele discipline aan boord op de flesch en naar de maan, en wat zullen of kunnen dan niet de gevolgen zijn!!! *Avis au lecteur*.....

Ten einde u verder, zoo veel in mijn vermogen is, bij alle voorkomende omstandigheden van dienst te zijn, vindt gij hierachter (ziet bijlagen N°. 2 en 3), een uittreksel van mijn Journaal en mijn Orderboek, in hetwelk gij eene menigte zaken zult behandeld zien, die zoo wat gewoonlijk voorkomen, en die u vele inlichtingen zullen verschaffen.

In de hoop, dat gij mijne welmeenende raadgevingen en wenken wel zult gelieven aan te nemen met dezelfde vriendschappelijke en belangstellende gezindheid, die ze mij dicteert, zal ik u nu eens verhalen, hoe men zich aan boord *lekker maakt*, en hoe men de reis doet zonder zich te vervelen. Ziet hier hoe ik het heb aangelegd.

Mijne eerste zorg was om met verstandig overleg mijne hut zoodanig in te rigten, dat ik overal bij konde komen, en ik zoodoende in staat was, hetgeen ik dagelijks zoo wat noodig had aan verschooning, lektuur, enz., enz., zonder moeite te krijgen.

Tegen vijf en een half ure des ochtens, stond ik op, waschte en kamde mij, en kwam dan omstreeks kwart over zessen boven op dek. Dan drink

ik eene tasse koffij, hetgeen mij lekkertjes smaakte, wandelde wat heen en weder in mijn morgenjasje of négligé gehuld, ging mij vervolgens wat opknappen, en begaf mij dan te negen uren aan het déjeûner, hetwelk op meest alle schepen *à la fourchette* geschiedt. Dit duurt al ligt tot tien uren, half elf. Alsdan gaat men op dek eenen cigaar roken. Terwijl men hieraan bezig is, wordt men (zoo wat tegen half een) gewaarschuwd, om koffij te komen drinken. Onder dat dingetje nu wordt het eene en andere afgehandeld, want dan hebben de Scheepsofficieren gedaan met de zon te schieten en hun bestek op te maken. Zoo doende wordt het ongevoelig kwart over éénen. Nu gaat men zich een weinig *ledig maken*, wat liggen te lezen, of een uurtje *naar het dek luisteren* [1], gelijk men gewoon is zulks in scheepsterm uit te drukken.

Op deze wijze is nu reeds een gedeelte des daags aangenaam doorgebragt, en de tijd zonder verveling gesleten. Men begeeft zich weder naar zijne hut, alwaar men zich eerst wascht en verfrischt, waarna men al zeer spoedig door den Hofmeester wordt uitgenoodigd om Societeit te gaan houden. Deze verkwikkende, en de zwarte zorgen verdrijvende verpoozing duurt een half uur of drie kwartier uurs. Middelerwijl wordt de tafel gedekt en ten vier uren wordt het teeken tot den aanvang van

[1] Zie p. 14 (Hofmeester).

het middagmaal gegeven. Men dineert smakelijk en met opgeruimdheid, en deze hoofdbezigheid des menschelijken levens houdt ons tot vijf uren onledig, vooral wanneer het weder goed, de wind gunstig en de eetlust op streek zijn.

Na afloop van het dîner wordt er gewoonlijk geproponneerd om een spelletje te spelen; terwijl, wanneer men muzikanten aan boord heeft, men hen laat musiceren. Wil men dit niet, zoo ziet men eens de zaken aan, die het scheepsvolk of de troepen ter tijdkorting bedacht hebben, als daar zijn: comedie-spelen, gemaskerde optogten, kunstjes-maken, schermen, dansen, zingen, en wat dies meer zij. — *Enfin*, men kan alle dagen wat anders hebben, en men behoeft zich niet altijd bij hetzelfde pretje te houden, want: *verandering verheugt den geest.*

In dien tijd wordt er thee geschonken en gedronken. Als men hiermede gedaan heeft, is het bij half negen geworden, en men gaat een ombertje slaan of eene partij whist maken; is men geen liefhebber van deze mode-spellen, dan kan men zich met eene partij piket of domino vervrolijken. Dit heeft plaats onder het nuttigen van een glas wijn of grog en het roken van eene Duitsche of Goudasche pijp of eenen cigaar. Is men geen amateur van het spel, dan kan men zijn Journaal bijschrijven, of wat lezen of wat praten, tot dat elf uur in het land (of liever over de zee) is.

Ziet daar, de dag is ten einde gebragt. Dit gaat

nu alle dagen zoo voort, tot dat men aan het beloofde land aan wal stapt.

Voor dat de Manschappen aan wal komen, moet men hun vast inprenten, dat zij eene geheel andere levenswijze dan in *Europa* behooren aan te nemen; doch de Overste zij ook indachtig den man te behandelen naar omstandigheden, en met terugzien op het land, waarin men zich bevindt. Men moet zeer veel door de vingers zien, en bedenken dat de arme drommel van eenen soldaat niet zooveel genoegens heeft als in zijn Vaderland. Immers dit lijdt geen' twijfel, als wij den toestand van den Officier en van den Ambtenaar kennen. Deze hebben op lange na niet wat zij in het Moederland genieten, namelijk zoo lang zij nog niet aan de gebruiken en gewoonten in de *Oost* zijn gewend geraakt. — Ik voor mij wenschte er gaarne morgen weer heên te vertrekken, *als de Geneeskundige Commissie er maar goed over dacht.*

De kommanderende Officier, die dadelijk aan wal gaat, moet, voor dat hij weder naar boord terugkeert, zich vervoegen ten kantore van den Ambtenaar voor in- en uitgaande regten. Hij vrage dezen een consent-biljet voor zijne goederen en die van zijne Officiers. Wanneer men dit verzuimt, haalt men zich eenen grooten last op den hals, en zoo als het spreekwoord zegt: » Eigene schuld plaagt het meest!"

Nadat men aan de Werf te *Batavia* zal zijn ontscheept, en het volkje zijn brood en zijnen wijn zal hebben gebruikt, moet men, indien het niet

in het allerheetste van den dag is, naar *Wel te Vreden* op marsch gaan. Zorgt nu vooral, dat gij uw volkje in eenen doodgevroren' wandelpas laat beginnen, want anders hebt gij kans het ziek te zijn aankomen. Dit kunt gij des te gemakkelijker doen, dewijl men in de *Oost* niet verder, dat gij den Europeschen langen weggas neemt. Ziet nu onder het marcheren naauwlettend toe, dat de Manschappen geene vruchten koopen of eten, noch dat zij koud water drinken, aangezien dit alles voor den nieuweling zeer gevaarlijk en noodlottig in de gevolgen is.

Men vergete vooral niet den Manschappen in tijds bekend te maken met de wijze waarop zij op *Wel te Vreden* zullen ontvangen worden. Aldaar aangekomen, worden zij in goede, luchtige Kazernen met ruime galerijen van voren en achteren gekazerneerd. Hier blijven zij gewoonlijk den dag of avond van hunne aankomst en den daaropvolgenden dag geconsigneerd. Dit geschiedt in de eerste plaats, om hen van alle nieuwe kleeding te voorzien, en ten andere, om alle ongeregeldheden te voorkomen, waartoe de zoo berugte Arak, die verderlijke drank, welke zoo menig Europeaan naar de andere wereld heeft geholpen, aanleiding heeft gegeven.

Op den tweeden dag na de aankomst worden de troepen door den Generaal-Kommandant van het Oost-indische Leger gemonsterd, waarbij deze Hoofdofficier elken man afvraagt of hij het op de reis goed heeft gehad of hij ook eenige réclames heeft

in te brengen, enz. — Daarna wordt aan de troepen hetgeen zij nog te goed hebben van de reis uitbetaald.

Vervolgens worden de troepen ingedeeld bij de Korpsen, waartoe zij bestemd zullen worden. Dit geschiedt door of op last van den Generaal-Kommandant van het Oostindische Leger, die naar afloop hiervan de Heeren Officieren aanzegt, waarheen zij zich zullen hebben te begeven en hen tevens ontslaat van hunne dienst bij het overgebragte Detachement.

Wanneer men eenige verdere inlichtingen verlangt, doet men wel, om dadelijk bij zijne aankomst kennismaking aan te knoopen met den Plaatselijken Adjudant, die het Detachement bij deszelfs arrivement aan de Werf afwacht, ten einde met hetzelve den marsch naar *Wel te Vreden* aan te nemen.

Eenmaal in het kampement aangekomen, wordt men er ontvangen door den Kommandant van het Dépot, die met zijne Officieren de troepen afdeelt en kazerneert, en verder voor voedsel, enz. zorgt. Mogt men nu verder nog eenige inlichtingen begeeren, dan raad ik aan, om zich alleen aan dezen Kommandant te houden: dan is men bij den regten persoon.

Den Officieren worden dadelijk kamers aangewezen, alwaar een bedikant, eene tafel, een paar stoelen en het eerste gebruik aanwezig zijn. Achter de woning der Officieren heeft men een zogenaamden Ordinaris, waar eene Europesche Onder-

officiersvrouw eten en drinken naar keus en lust van de Heeren klaar maakt.

Weest nu vooral op uw tellen om dadelijk geene bedienden aan te nemen; doch informeert u eerst liever bij den Onderofficier of zijne vrouw, eer dat gij hen in huis opneemt. Houdt voorts alles zorgvuldig achter slot, en voorziet u te dien einde, voor uw vertrek uit *Europa*, van liksche *niet dagelijksche* sloten; anders voorspel ik u, dat gij de dupe van uwe onachtzaamheid zult zijn, want de Javaan is steelziek en diefachtig, en de grootste schurken schuilen juist onder diegenen, die reeds meer of min Hollandsch kunnen spreken. Ontheudt dit dus van mij, en behelpt u liever met iemand, die er niet vlug uitziet en niets dan de landtaal verstaat of spreekt.

Gaat nooit de deur uit, of sluit uwe koffers naar behooren, en maakt de deuren en vensters goed digt. Neemt voorts uwen gedienstigen geest achter u mede, vooral in de eerste dagen; alsdan gijt gij verzekerd, dat hij zich uwe afwezigheid niet ten nutte maakt, om uwe goederen te inspecteren en hier of daar hetgeen hem mogt bevallen te verdonkerenmanen.

Zijt vooral uiterst voorzigtig met uw waschgoed; geeft dit niet af, van welke voorwendsels men zich ook ter bekoming van hetzelve moge bedienen, of van welke aanbevelensbriefjes men zich wete te voorzien. Doet eerst behoorlijk onderzoek bij uwe vrienden of goede kennissen, door wie zij dit laten wasschen; want, zoo gij dit verzuimt, hebt

gij groote kans, om uwe uitrusting in eens kwijt te raken; en als gij het uwe eenmaal op den loop hebt, krijgt gij het niet gemakkelijk terug, daar men de grootc dieven in *Oostindië* niet zoo spoedig vangt als in *Europa*.

Koopt u ook geene gemaakte goederen aan, zoo als laarzen, schoenen, kleedingstukken, enz., die u door de Chineezen, Arabieren, Javanen en andere kooplieden worden aangeboden, en waarmede zij u al dadelijk de deur alloopen.

Zijt zeer voorzigtig met den eersten aankoop in paarden, en koopt geene *knollen* voor citroenen, want dat deugt niet.

In de eerste dagen heeft men veel te loopen en te bekijken. Men vermoeije zich echter niet door zijne togtjes te voet af te leggen; maar men late een rijtuig met twee paarden komen. Zulk een rijtuig kost van 's morgens tot den middag, of van twaalf uur tot zes uur des avonds drie gulden vijftig cent. Wacht u in dit geval wagens van eenen Chinees te huren, aangezien deze ordinair slecht zijn en de paarden niet veel deugen, terwijl de voerlieden brutaal zijn. Men heeft bij den wagen, behalve den koetsier, ook nog eenen bijloopcr of *groom*; van dezen laatsten kan men aangename dienst hebben, als men iets koopt, hetgeen men hem dan naar den wagen laat brengen.

Voor eenen goeden jongen, *groom* genoemd' persoon, betaalt men tusschen de tien à twaalf gulden per maand. Daarom is het geraadzaam zich in den beginne met een [illegible]

helpen, tot dat men op de plaats zijner bestemming is aangekomen, alwaar men dan zoo vele bedienden engageert, als men berekent noodig te hebben. In de tweede groote Militaire Afdeeling, en even zoo in de derde, zijn de bedienden beter van aard en zelfs iets eerlijker dan te *Batavia*, alwaar dat soort van volkje al te zeer bedorven of geciviliseerd is door onze eigene schuld.

Behandelt den inlandschen bediende goed. Maakt u echter niet te gemeenzaam met hem, en zorgt eene gepaste distantie te bewaren. Laat hem steeds uwe meerderheid en uw overwigt als Europeesch meester gevoelen; edoch doet dit op eene dogmatige, nooit overdrevene wijze. Gij zult daarbij het best varen, wanneer gij daarenboven in het oog houdt, hen niets van geldelijken aard te vertrouwen, indien gij hen niet jaren lang hebt leeren kennen; en dan nog, deugt het niet.

Zijt omzigtig met de Chineesche kooplieden, want die heertjes zijn niet van de beste, en overtreffen eene zekere natie in *Europa*, die het schagcheren zoo uitnemend verstaan en drijven.

Wacht u in den eersten tijd van uw verblijf op *Java*, u met meubels te overkoopen. Ziet eerst met behoedzaamheid de kat uit den boom, en tracht u met de kennis te voorzien, of men wel genegen is, u lang op uwe standplaats te laten. Meent gij naar den loop der omstandigheden hierop eenigzins te kunnen staat maken, koopt dan geene kat in den zak, schaft u dan het hoogst noodige aan, maar geene prullen, hoort!... Goede

stukken kunt gij altijd over de hand doen, maar met prullen gaat dit niet en gij berokkent u groote schade. Ik acht mij gedrongen u deze laatste wenken te geven, aangezien het te *Batavia* alleen is, dat men de Heeren Officieren bij hunne aankomst van het noodige in hunne huisvesting voorziet, terwijl men op andere plaatsen zelf geheel voor zijne huishouding moet zorgen.

De Officier kan, indien hij het er naar aanlegt, zeer falsoenlijk van zijn traktement leven; maar hij behoort alsdan eene klip te vermijden, waarop velen stranden. Hij verbinde zich niet aan een zoogenaamd *huishoudstertje*, want ten eerste kennen die lieve dames doorgaans netjes den weg om u af te zetten, enz. en ten tweede krijgen zij het wel eens in den kop om met hetgeen men overhoudt het hazenpad te kiezen. Treft men eene goede huishoudster aan, dan mag men van een lot uit de loterij spreken; doch dan heeft men tevens kans om spoedig in de kleine familie te komen, hetgeen wel is waar streelend voor het vaderlijke gevoel is, maar de beurs eenen gevoeligen knak toebrengt, die zij goedschiks niet wel lijden kan. Ik raad u dus aan, om, wanneer gij ergens geplaatst wordt, waar geene Officiers-tafel is, hetgeen grootendeels het geval is, u bij eenen der Oudgasten, die de faveur jouisseert aan zulk eenen kostdag te liggen, in den kost te begeven.

Hebt gij zoveel mogelijk een opgeruimd humeur; zoo gij [illegible] slaagt, zal alles zich wel schikken. In den beginne zullen wellicht de zeden en ge-

woonten u wel eens tegen vallen, doch ik verzeker u, dat zich dit later wel zal verhelpen. Men heeft genoegens in overvloed, als men er zelf maar wat aan toebrengt. Men behoeft zich geen oogenblik te vervelen: het tegendeel van dat is waar. Liefhebbers van dansen of van jagen zijn daar geheel te huis. De jagt drijft gij zoo veel en zoo vaak gij verkiest, zonder patent, permissie, acte, of hoe men ook die fiscale geldafschuiving belieft te noemen. Echter, alsdan behoort gij te zorgen, dat gij de bijzondere of Gouvernementslanden niet bederft; want dan loopt gij er tegen.

Het zou mij niet verwonderen, dat menigeen, bij het lezen der vorige regels raar opkeek; doch, ik heb het in mijne Inleiding gezegd: komplimenten komen in mijne kraam niet te pas, en ik vertel niets dan de waarheid. De eigenaars zijn aldaar wars van Oud-Nederlandschen zin of onzin, zoo als men het noemen wil, en zij zijn juist degenen, die u in alles behulpzaam zijn, en u alle genoegens verschaffen, die gij maar begeert. Die Heeren beveel ik u vooral aan; daar vindt gij de oude Oostindische gastvrijheid, die, tusschen twee haakjes gezegd, op de Hoofdplaatsen in verre na zoo niet is, als voor een en twintig jaren, toen ik, als Kadet, voor het eerst voet aan wal zette, met mijnen onvergetelijken, braven, overledenen Vader. Toen stonden voor ons huis, tafel, enz. open, niet bij één' maar bij allen, en vooral bij den tegenwoordig gepensionneerden Kolonel van het Oostindische Leger OOSTHOUT, den Generaal DE

NIJS, de Familie VAN TEUTEM, de Familie SCHIL, enz., maar helaas, die edele gezindheid is nu zeer verflaauwd!

Nog eenen raad. Wordt nimmer een pruilöor of kniezer, dat zeg ik u met volle klem. Voegt of sluit u bij alles aan. Gaat niet den ganschen dag of den schoonen avond als een worm in de boeken zitten turen, want dit verveelt al spoedig. Zoekt altijd de goede gezelschappen op, en vermijdt de kwade. Wacht u alleen te zitten, want dan wil men wel eens grogjes leeren drinken, en als u die goed beginnen te smaken, is het mis.

Volontairs worden, wanneer zij zich dien naam waardig toonen, in alle fatsoenlijke kringen toegelaten en gevraagd; op sommige plaatsen zelfs is het *usance* hen tot honoraire leden van de societeiten te benoemen, vooral wanneer zij hun Examen voor 2^en^ Luitenant hebben afgelegd, of zich in de 2^e^ Klasse van den Cursus bevinden. Dien jongelieden raad ik ten sterkste aan, zich nooit door dwaze eigenliefde te laten wegslepen, en niet in gezelschap het hoogste of laatste woord te willen voeren; want men ziet gaarne den Kandidaat nederig en beleefd, liever dan dat hij zich gelooft gelijk aan of meer dan de lieden, die hem dat genoegelijk verkeer verschaffen.

Neemt u vooral in acht u niet aan het in de *Oost* zoo gezochte spel over te geven. Er is niets, waarop door de Chefs der Korpsen meer gelet wordt, enz.

Eene nette en zindelijke kleeding, wanneer gij op bals, visites, partijen, enz. genoodigd wordt, zij u bijzonderlijk aanbevolen. Neemt geen stuk burgerkleedij mede; dit wordt nergens geduld, en op dat punt wordt sterk gelet.

Mij dunkt, dat het u ten slotte niet onaangenaam zal zijn eene kleine inlichting te ontvangen over de manier van dienen in de *Oost*, en derhalve zal ik hiernevens het *Tableau van Dienst* bij het 2e. Bataillon 1e. Kompagnie, waarbij ik het laatst diende, voegen. (Ziet Bijlage N°. 4). Het zal den nieuweling zeer vreemd voorkomen, als het hem te beurt valt, om al dadelijk bij eene Inlandsche Kompagnie te worden geplaatst. Hij zal wel niet met de taal vereegt komen; doch, hij houde moed, daar deze nog al spoedig aangeleerd wordt, vooral als men bij de Inlanders ingedeeld is.

Het is een hoofdvereischte, om de manieren en het karakter der Inlanders te bestuderen, maar daartoe behoort veel, en het is eene groote kunst om den Inlander te leeren kennen. Het grootste en voornaamste punt, waarop men zijne onbenevelde aandacht behoort te vestigen, wanneer men den Inlander op zijne hem passende plaats wil brengen, bestaat in de toepassing van eene strikte regtvaardigheid. Alles kan men van hem gedaan krijgen, indien hij ziet, dat men met hem met duurzame oprechtheid behandelt. Hij kan niet dulden, dat hem onregt worde aangedaan, en zal men zich ten zijnen opzigte aan onregtvaardigheid of onbillijkheid schuldig maken, dan zal hij hetzelfde zulks

dan is hij nog koppiger (de echte Oud-Nederlander zegt standvastiger!!...) dan gewoonlijk, is daarbij inwendig zoo valsch als eene spin, en tot alles in staat. — Bij eene nadere gelegenheid, waarde Lezers, meer over dit onderwerp.

Ik heb de mij voorgestelde taak naar mijn beste vermogen naar geest en ziel volbragt. Ik vermeen u met vele dingen behulpzaam te zijn geweest, zoo wel met het embarkeren der troepen, de behandeling der manschappen aan boord, de ontscheping van het volkje, — als met de gedragslijn, die men in de eerste oogenblikken bij het arrivement te *Batavia* heeft te volgen, de wijze van handlen met betrekking tot zich zelven en anderen, enz. — Zijn u nu deze mijne Wenken en Raadgevingen aangenaam geweest, welnu! ik ben geneigd naderhand nog meer van mij te laten hooren, en zal dan eens alles in druk laten brengen, gelijk ik het ondervonden heb. *Vale, au revoir!...*

Zutphen, VON AUSSEN JANSSEN.
den 16 *October* 1847.

Bijlage N°. 1.

MINISTERIE
VAN
KOLONIËN.

LETT. C.
N°. 1.

De Minister van Koloniën;

Gelezen hebbende:

1°. Eene, etc.

en 2°. Twee brieven benevens een rekwest van den Kapitein H. H. C. A. JANSSEN, in dato 25, 29 en 29 April l.l., houdende in substantie, dat hij den 24 April te *Rotterdam* is aangekomen, met verzoek om eenig geldelijk voorschot, en om met het schip Rhoon of Pendrecht, Schipper FOKKENS in den loop dezer maand naar *Java* te vertrekken. —

Gelet op, etc.

Heeft goedgevonden:

Aan den Kapitein der Oostindische Infanterie H. H. C. A. JANSSEN, bij extract dezer, kennis te geven, dat de dienst thans vordert, dat hij als Kommandant, met een Detachement Militairen, in het laatst dezer of in het begin der volgende maand naar *Indië* vertrekke,

en hem dienvolgende, nader het schip zal worden aangewezen, met hetwelk hij de reis naar *Java* zal moeten ondernemen, en wijders, dat de Minister genegen is, hem nog eenig geldelijk voorschot te verstrekken, nadat hij zal hebben opgegeven, hoeveel hij zal benoodigd zijn.

's Gravenhage, den 2 *Mei* 1843.

De Minister voornoemd:
(*get.*) BAUD.

Aan den Kapitein
der Oostindische Infanterie,
H. H. C. A. JANSSEN,
logerende in het klein Schippershuis;
te
Rotterdam.

Bijlage N°. 2.

EXTRACT UIT MIJN JOURNAAL.

Een aanvang nemende met mijn Journaal van het vertrek uit *Harderwijk*, hetwelk den 2 Junij 1843 heeft plaats gehad, des namiddags om 5 uren, stip ik aan, dat wij in vier Kagen ingescheept werden, en den 6 Junij 's morgens om 11 uren te *Hellevoetsluis* aangekomen zijn, zonder dat er iets bijzonder was voorgevallen.

Ik meldde mij bij den Plaatselijken Kommandant aan en vroeg ZEd's bevelen; 's avonds nog kreeg ik last, de manschappen te doen overgaan aan boord van het Fregatschip Koning Willem II, Kapitein VAN DER BRUGH.

Ik begaf mij vooruit naar dien bodem, ten einde eerst alle baks- en kooigoederen over te nemen en op plaats te stellen. Toen de Kagen kwamen, liet ik het Detachement volgens den nominativen staat, man voor man overkomen, verdeelde eerst op dek elken bak en liet hen vervolgens naar tusschendeks gaan, waar zij door de Onderofficieren en Korporaals hunner bakken werden te regt geholpen. Laat in den avond kregen de Manschappen nog erwtensoep met spek.

7 Junij.

Reeds in den vroegen morgen werd er een begin gemaakt om elken man zijne scheepskleeding en andere kleinigheden uit te reiken. Vervolgens hield ik de Manschappen bezig, met hen te onderrigten op hoedanige manier de hangmatten gesjord en gehangen moesten worden.

Verder op het middagappel werden de krijgsartikelen voorgelezen, waarvoor elk man in een register geteekend heeft.

Ook werd door mij bij die gelegenheid eene order voorgelezen, — die reeds vroeger door mij op de Kagen was bekend gemaakt, — waarbij men ten ernstigste werd aanbevolen (zoo Onderofficieren als Manschappen,) om met den meesten eerbied den Kapitein VAN DER BURGH en zijne Stuurlieden te bejegenen, en dat overigens de Manschappen in eene goede harmonie met het Scheepsvolk moesten omgaan.

Dien dag ontving ik mijne Instructiën en andere papieren van het Ministerie van Koloniën.

8 Junij.

Ik liet de Onderofficieren en Manschappen bezig houden met het regelen en in orde brengen hunner goederen, zoo mede de bakslisten, baksgereedschappen, onderwijs in het sjorren en hangen der hangmatten.

9 Junij.

's Morgens na het schoonschipmaken liet ik het linnengoed wasschen, en om 12 uren volgens mijne gegevene order parade; verder werden regelen tusschendeks, even als den 8sten.

10 Junij.

Met uitzondering van wasschen even als den 9den.

11 Junij.

Idem als den 10den. Pijpen en tabak uitgedeeld. Eene missive aan ZEx. den Minister van Koloniën gezonden, omtrent den Officier van Gezondheid aan: daar Art. 22 van het Reglement op embarkement zegt: »Wanneer er een Officier van Gezondheid aan boord »is, deze alsdan de Militairen zal moeten behandelen, »omdat hem tot dat einde de noodige medicijnen en »instrumenten zullen worden verstrekt."

Daar hierin de Schipper geen genoegen nam, en zijnen Doctor als Scheepsdoctor beschouwde, zoo heb ik den plaatselijken Kommandant mijne Instructie vertoond. Deze was van hetzelfde gevoelen als de Schipper, aangezien men den Chirurgijn der 3e klasse aan, niet als Scheepsdoctor aangeschreven en hem ook niet van de noodige instrumenten en medicijnen voorzien had.

Om mij te dekken, heb ik deze missive geschreven. Echter is de tijd te kort geweest, dan dat ik hierop antwoord kon bekomen. — Derhalve is genoemde Officier van Gezondheid zonder dienst, daar de Plaatselijke Kommandant te *Helvoetsluis* van oordeel was, dat dit Art. eenigzins duister is, en men dus den Scheepsdoctor moest laten voortgaan.

12 Junij.

's Middags, het anker geligt, en om 2 uren onder zeil gegaan.

13 Junij.

's Morgens, ten 7 uren verliet ons de Loods. Wij hadden toen de vuurtoren van *Dögeness* in het O. N. O. ¼ O.

Aan ZEx. den Minister van Koloniën eene missive verzonden, houdende kennisgeving van ons vertrek.

's Middags inspectie tusschendeks gehouden, en tevens over de voeringen der kapotjassen en mouvesten.

Voorlezing van de inwendige dienst.

14 Junij.

Inspectie tusschendeks gehouden, voorlezing uit de garnizoensdienst.

15 Junij.

's Morgens om 2½ uur, kwam er een Engelsche Loods aan boord, op de hoogte van *Goudstaart*. Den geheelen nacht hadden wij zulk een' geweldigen mist, dat mij de Kapitein VAN DER BRUGH verzocht, om de drie tamboers, den geheelen nacht door, afwisselend te doen slaan, om ongelukken met andere schepen voor te komen. De Loods verhaalde ons, ook op het gehoor der trom te zijn afgekomen; men kon geene vier passen voor zich uitzien. — Theorie over de soldaten- en pelotonschool gehouden met Onderofficiers en Korporaals.

16 Junij.

Propreté-inspectie, tusschendeks gehouden, als ook laten berooken; vervolgens hangmatten nitkloppen, en inspectie over de baksgoederen.

17 Junij.

Schoonschipmaken, zoo mede tusschendeks, al de goederen der manschappen naar boven laten brengen; algemeen uitpakken en luchten der goederen; visitatie voor den Doctor.

18 Junij.

's Morgens, alle Manschappen met bloote beenen op dek doen komen; de Manschappen bezig gehouden met het in- en uitnemen van het geweer; theorie voor de 2e en 3e klasse.

19 Junij.

De Manschappen met al hun linnen naar boven gezonden, ten einde algemeene waschpartij te houden. Exercitie voor de recruten. Theorie voor alle klassen. Om 12½ uur 's middags werd een Engelsche brik, genaamd Elisabeth Cirkwal, gaande naar *Liverpool*, ter hoogte van de kaap *Finisterre* op 44° 19' N. B. en 13° 21' W. L. gepraaid.

20 Junij.

's Morgens appèl gehouden: de Manschappen in de hemdsmouwen; inspectie gehouden over de mouvesten en de voeringen derzelven. 's Middags, bezig geweest met de Manschappen te onderrigten, hoedanig de kapotjassen volgens O. I. model moeten gerold worden.

Theorie voor de 2e en 3e klasse. Tegen 11½ uur, 's morgens, een Engelsche bark ontmoet op 40° 23' N. B. Verschillende seinen werden gedaan, doch door ons niet beantwoord; de reden hiervan is mij geheel onbekend.

's Middags, na het rollen der kapotjassen, voorlezing uit de garnizoensdienst.

21 Junij.

Algemeene zuiveringsvisitatie over de pantalons, hierbij zeer weinig ongedierte bevonden; evenwel gelast om de pantalons uit te spoelen.

Theorie voor alle klassen, voorlezen uit de pligten van den soldaat; geene exercitie door het slechte weder.

22 Junij.

Inspectie over de ransels, broodzakken en andere kleinigheden, alsmede over de bovenkleeding. Theorie voor de 2e en 3e klasse. Aan de Onderofficieren ter afschrijving gegeven de ampliatiën van de garnizoens- en inwendige dienst in O. I.; tevens gelast, dat men

zich hierin moest oefenen, omdat ik in kort voornemens was theorie over deze diensten te houden; — het overige van den dag de Manschappen bezig gehouden met het schoonmaken der scheepswapens.

De Kapitein VAN DER BRUGH, heeft eene verandering in de kerk laten maken; namelijk, om het luik waar men dagelijks in moet, om in het ruim te komen, heeft hij een schot laten plaatsen, om zoo doende meer vrij te zijn, wanneer men aan tafel wil zitten werken, doch is hierdoor dit lokaal bijna de helft kleiner geworden. — Geene exercitie.

23 Junij.

's Morgens theorie gehouden voor alle klassen. 's Middags theorie of onderwijs over de pligten van de schildwacht. Exercitie voor de recruten. Inspectie over de kapotten en voering der politiemutsen.

24 Junij.

Geheel schoonschipmaken; berooking tusschendeks; geneeskundige visitatie. Inspectie over de baksgoederen, ziekenboeg en provoost. Eenige Manschappen gecorrigeerd met consignement, wegens malproper te zijn opgegeven door den Doctor bij de visitatie.

25 Junij.

Na schoonschip gemaakt, en parade gehouden te hebben, dien dag niets meer verrigt.

26 Junij.

's Morgens op het dek alles laten uitpakken; de Manschappen hunne zakboekjes in de hand; eene order uitgegeven omtrent den cursus. Theorie voor de 3 klassen; exercitie voor de recruten.

's Middags, inspectie over de kooigoederen gehouden.

27 Junij.

Op 32° 57′ N. B. en 17° 48′ W. L. *Madera* gezien.

Daar het gebleken is, dat de Manschappen te veel gelden aan hun ration spek, zoodat zij het met bakken vol overboord wierpen, ben ik met den Kapitein overeengekomen, om eenige ponden spek minder te ontvangen, en dan op de dagen, waarop stokvisch met groene erwten wordt gegeten, weder eenige ponden spek daarbij te laten geven, om uit te braden, en zoo over de erwten tot saus te dienen. Aan het ration hard brood, heeft de man ook te veel, maar hierin kan men slecht veranderingen maken.

Inspectie over de hangmatten en kooigoederen gehouden. Theorie voor de 2e en 3e klasse. Voorlezen voor de Manschappen uit de inwendige dienst. Namiddags, inspectie over de randsels; berooking tusschendeks.

28 Junij.

Theorie voor de 2e en 3e klasse. — Cursus. — Inspectie over de bakgoederen en ketels. Exercitie voor de recruten met en zonder geweer. — Een tableau uitgegeven voor de dagelijksche dienst.

29 Junij.

Dienst volgens tableau, met uitzondering van het exerceren, hetgeen niet heeft kunnen plaats hebben wegens het slingeren.

30 Junij.

Dienst als boven. *Palma* gezien op 27° 27′ N. B. en 19° 25′ W. L.

Heden dag hield ik eene onverwachte inspectie over de ondergoederen, die de man aanhad; het viel mij in de hand, wat de zuiverheid aanging. Slecht een paar maal moest ik corrigeren.

1 Julij.

Het schip [illegible] gezien op 24° 55′ N. B. en 21° 0′ W. L.

2 Julij.

Dienst volgens tableau. Morgentenue in het wit.

3 Julij.

Dienst volgens tableau. Morgen de grijze pantalons wasschen.

4 Julij.

Als boven id. Twee pantalons over boord gewaaid. Twee witte zeebroeken op schuld van de fuseliers DE WAAI en BROUWER aangekocht. Een brik onder eene onbekende vlag ontmoet, ter hoogte van *St. Antonius*, op 16° 51′ N. B. en 25° 46′ W. L.

5 Julij.

De Onderofficieren de modellen ter afschrijving gegeven om eene Kompagnie of een Detachement in O. I. over te nemen, en zich te kunnen oefenen in het berekenen der O. I. betalingsrol. Afrekening van vivres, enz. Dienst volgens tableau.

6 Julij.

Het Engelsche barkschip Earl of Britton gepraaid, op 12° 31′ N. B. en 25° 30′ W. L., komende van *Calcutta*, gaande naar *Londen*. Dienst volgens tableau.

7 Julij.

Den geheelen dag geene dienst verrigt door den aanhoudenden regen. Het volk bezig gehouden met hunne goederen in regenwater te laten wasschen.

8 Julij.

Even als gisteren.

9 Julij.

Om 12 uur, kwam mij de Officier van piket, de 2e Luitenant der Artillerie ALBRECHTS, rapporteren, dat de fuselier LUTTER zijne knieschijf had gebroken. De Officier van gezondheid NAP en de Scheepsdoctor hielpen elkander, om alles weder op zijne plaats te brengen.

De lijder werd vervolgens in den ziekenboeg gebragt, waar men alles zooveel mogelijk voor eene goede ligging als anderzins in orde bragt.

10 Julij.

Cursus gehouden. Het ondergoed laten wasschen. Overigens dienst volgens tableau. Niets kunnen verrigten door den aanhoudenden regen, en het slingeren van het schip.

11 Julij.

Den geheelen dag geen nieuws. De dienst heeft geheel plaats gehad volgens het tableau, aangezien het stil weder was; de Manschappen hebben gewasschen.

12 Julij.

De dienst heeft derzelver gewonen gang gehad, daar het weder zeer zacht was.

13 Julij.

Gedurende den geheelen dag tegenwind gehad. Aan beide zijden van ons zagen wij op eenen grooten afstand 2 schepen. — De dienst kon behoorlijk geschieden met uitzondering van de exercitie der recruten, hetgeen door het slingeren van het schip belet werd.

14 Julij.

De wind blijft nog dezelfde. De Engelsche bark Chebar gepraaid, op 5° 22' N. B. en 16° 44' W. L., komende van *Londen* en gaande naar *Calcutta*. De dienst had weder gedeeld plaats, uitgenomen het exerceren.

15 Julij.

De wind dezelfde, met [illegible]

kennis. — Dezen dag inspectie over de kleeding, enz. gehouden.

16 Julij.

Gewone parade gehouden, tenue in het wit.

17 Julij.

Een begin gemaakt met het geven van onderrigt in de Maleische taal. De wind is ons gunstiger en wij naderen al zachtjes de Linie.

Eene opgave laten doen van Korporaals en Manschappen, die gaarne wenschten te leeren lezen en schrijven. De Sergeant-Majoor KORTEBOS heeft zich aangeboden hierin onderwijs te geven onder toezigt van den 1e Luitenant VAN RIJNBERGH, hetgeen nu dagelijks zal plaats hebben, als de gelegenheid zulks toelaat.

18 Julij.

Er bevinden zich nog al veel zieken in den ziekenboeg, en het geeft moeijelijkheden om ziekenoppassers te hebben, zonder dat men deze menschen eene kleine toelage kan geven, even als aan de koks, enz.; het zoude naar mijn inzien, goed zijn, dat men den Heeren Detachements-Kommandanten het regt gaf, om bij voorbeeld aan elken man, die in den ziekenboeg kwam, eenen stuiver daags te korten. Want buiten en behalve dat ziekenoppasser te zijn, een zeer smerig baantje is, heeft hij meestendeels 's nachts geene rust, en verslijt ook zijne kleeding eerder door het vuile werk.

De wind is geheel voordeelig geworden. Zaturdag is er geene geneeskundige visitatie gehouden, om reden het weder zulks niet toeliet, dus zal zulks op heden plaats hebben. Ik heb eene order gegeven, dat men het haar zeer kort snijde, en dat de Onderofficieren, die zware baarden hebben, dezelve zullen afsche-

ren, aangezien ik van oordeel ben, er ongedierte in konde komen. Dienst volgens tableau.

19 Julij.

Om 12¾ uur, de Linie gepasseerd.

20 Julij.

De dienst volgens tableau. Groote parade.

21 en 22 Julij.

Geene bijzonderheden.

23 Julij.

Gisteren werd men bij het Scheepsvolk ongedierte gewaar. Er zijn twee Manschappen van mijn Detachement, die matrozendienst verrigten, als hebbende vroeger gevaren. Een dier Manschappen is ook bevonden niet zuiver te zijn; deze is op verzoek van den Scheepskapitein bij het Detachement terug gezonden. Ik ben echter zoo vrij geweest, den Kapitein te verzoeken, om extra goed zijne Manschappen te laten visiteren, aangezien tot nog toe bij mijn Detachement hoegenaamd niets van dien aard gevonden is.

Wij houden sedert eenige dagen eene stevige en goede koelte, en hoewel ik de noodige voorzorg heb genomen, om stormbandjes aan de politiemutsen te laten maken, gaan er dagelijks door den fellen wind eenige over boord.

24 Julij.

Eene buitengewone visitatie gehouden over het ondergoed en de pantalons, om na te gaan, of er ook ongedierte te vinden was. Bij twee man heeft men iets gevonden. Ik heb gelast hunne kleeding uit te koken, en dat deze visitatie alle drie dagen zal plaats hebben. Hoewel ik niet mag klagen, onder de 170 Marschappen, slechts twee aan te treffen, bij wie een zeer gering iets ontdekt is, was evenwel dit weinige

genoeg om alles te besmetten, indien men geene gestrenge maatregelen dienaangaande nam.

Vervolgens de hangmatten en kooigoederen nagezien en niets gevonden. Gedurende verscheidene dagen heb ik niet kunnen laten exerceren door den fellen wind en het gedurig werken van het schip.

25 Julij.

Gisteren verzuimd te melden, dat men algemeen gewasschen heeft. Heden om 4½ uur, werd mij gerapporteerd, dat de fuselier CLAIRBOIS achterover van den trap tusschendeks was nedergestort. Deze man is onverwijld door den Officier van Gezondheid NAP en den Scheepsdoctor onderzocht geworden; zijn toestand schijnt niet gevaarlijk te zijn; men kan ook niet bemerken, dat er iets gebroken is. Het was overigens heel stil weder, zoo zelfs dat men de recruten goed twee uren heeft kunnen bezig houden met exerceren.

26 Julij.

Den geheelen dag heeft het schip sterk gewerkt, zoodat er voor de recruten geene exercitie heeft kunnen plaats hebben. Overigens is de dienst gevolgd volgens tableau.

27 Julij.

De Commissie te zamen geweest, ter keuring van den wijn, en bevonden dat de wijn, die uitgegeven werd, gelijk was aan het monster. Dienst volgens gewoonte.

28 Julij.

Geen nieuws, dienst volgens tableau. Last gegeven om de wacht te verminderen, aangezien het weder des nachts zeer koel is.

Er zijn verscheidene Onderofficieren, en voornamelijk de Sergeant-Majoor VAN VOET, die zich bijzonder toeleggen, om de spreekwijzen der Maleische taal magtig te

worden. Wat de theorie en den cursus betreft, worden de Sergeant-Majoors VAN VUGT en KORTEBOS geprezen: zij beide nemen nog privaat-lessen in de algebra, meetkunde, enz.; de Sergeant DANIELS toont zeer veel ambitie in alles, gelijk ook de Sergeant VAN VUGT, de Fourier WIEGAND en de Sergeant WEBER.

29 Julij.

Heden morgen na het schoonschipmaken, werden er twee levende ganzen vermist; na streng onderzoek is nogtans niet gebleken, wie de dader was.

30 Julij.

Geen nieuws. De Manschappen bekomen hunne ration jenever weder, die den vorigen dag was ingehouden, om den dader der vermiste ganzen te ontdekken.

31 Julij.

Geen nieuws. De dienst wordt in zijn geheel uitgevoerd, aangezien het bijzonder schoon en stil weder is.

1 Augustus.

De krijgsartikelen voorgelezen, en dezelve laten teekenen, zoo mede de réclâmes afgevraagd, hetwelk met *geene* is beantwoord. Dienst volgens tableau. Inspectie gehouden over de baksgoederen, gelijk ook tusschendeks, over den ziekenboeg en de provoost. 24 Manschappen afgecxerceerd.

2 Augustus.

De dienst uitgezonderd, exerceren volgens tableau.

3 Augustus.

Door het slingeren en onstuimig weder, heeft de dienst niet geheel en al kunnen plaats hebben volgens tableau.

4 en 5 Augustus.

De dienst als boven.

6 en 7 Augustus.

Idem, als boven.

8 Augustus.

Dienst volgens tableau.

9 Augustus.

In het geheel Lijna geene dienst kunnen verrigten, door het onstuimige weder.

10 Augustus.

Geen nieuws. Inspectie over de groote kleeding en het klein ekwipement. De hangmatten, dekens en andere kooigoederen laten luchten en uitkloppen. Theorie, cursus, enz. laten houden. Het weder blijft aanhoudend slecht, zoodat men door de werking van het schip niet in staat gesteld is, de dienst te laten verrigten, gelijk het bepaald is; daarom maak ik gebruik van de gelegenheid, om bij de minste heldere lucht, alles na te zien en te luchten.

11 Augustus.

Geen nieuws. Bij aanhouding hooge zeeën en zware tegenwind. Bij het opmaken van het bestek bemerkten wij in circa 8 dagen niets gevorderd te zijn, en in de laatste 3 dagen 40 minuten achteruit te zijn gegaan.

12 Augustus.

De wind en deining blijven dezelfde. Geneeskundige visitatie, en zuiverings-inspectie gehouden. Een man is door den Doctor malproper gevonden en door mij gecorrigeerd.

13 Augustus.

Geen nieuws; de wind en het weder blijven dezelfde.

14 Augustus.

Waschdag gehouden, en dienst verrigt, zooveel mogelijk was, volgens bepaling.

15 Augustus.

De wind en het weder zijn aanmerkelijk veranderd. De dienst is geheel volgens bepaling verrigt.

16 Augustus.

De dienst uitgezonderd, exerceren volgens bepaling verrigt. Aan te merken, dat het gezouten vleesch, dat men aan boord verstrekt, Amerikaansch is, en al ware hetzelve van eene goede kwaliteit, het evenwel zoo vol been is, dat de Manschappen in stede van $3\frac{3}{4}$ once te bekomen, heden nog geen 2 oncen bij de uitdeeling kregen.

Van den 9 dezer maand is door den Kapitein van het schip, per man een lood koffij, in stede van bier, verstrekt.

17 Augustus.

De dienst, als boven.

18 Augustus.

De dienst naar gewoonte; geen exerceren, aangezien de mastra gebroken is met eene stevige koelte, ter hoogte van de *Kaap de Goede Hoop*, op 37° 30′ Z. B. en 0° 7′ O. L. Bij het breken dier ra kreeg de Sergeant PFEIFFER een groot blok, gelukkig rakelings, langs het hoofd, en kwam er dus met den schrik af.

19 Augustus.

Dienst naar gewoonte.

20 Augustus.

Geen nieuws.

21 Augustus.

De dienst heeft naar gewoonte volgens voorschrift geheel plaats gehad.

22 Augustus.

Dienst volgens gewoonte; geen exerceren; 's morgens om $11\frac{1}{2}$ uur, gepraaid het schip Marmion, komende van

Liverpool, bestemd voor *Calcutta*, op 38° 48' Z. B. en 10° 59' O. L.

De derde timmerman overleden.

23 Augustus.

's Morgens de dienst naar gewoonte, 's namiddags om 5 uren het Detachement laten aantreden, volgens mijne uitgegevene orde N°. 24, ten einde de laatste eer aan den overledene te bewijzen. 's Avonds na 6 uren kregen wij eenen hevigen storm met tegenwind.

24 Augustus.

De storm blijft aanhouden; alles is tusschendeks opgesloten, voor de zware zeeën, enz. Er kan dus niets verrigt worden.

25 Augustus.

Het weder blijft hetzelfde. De Manschappen bekomen een oordam jenever meer per dag in plaats van koffij, omdat de laatste niet gekookt kan worden.

26 Augustus.

Het weder blijft hetzelfde, men heeft twee raas en de kruissteng afgenomen.

27 Augustus.

Het weder is begonnen te bedaren; de wind blijft evenwel slecht. Verder geen nieuws.

28 Augustus.

Zeer zacht weder; de wind is ons achter tegen; bij het bestek opmaken, zijn wij op 38° 01' Z. B. en 11° 22' O. L., zoodat wij nu even vor gevorderd zijn, als op den 23sten dezer en zekerlijk eene lange reis zullen hebben. Om 1 uur, bij de uitdeeling van den wijn werd ik door den 1e Luitenant VAN RIJNBERGH verzocht, mij derwaarts te begeven, om weer met eenen fuselier. Verder geen nieuws; dienst volgens bepaling.

29 Augustus.

De dienst heeft haren gewonen loop niet kunnen hebben, daar men onze Manschappen noodig heeft, om de gebroken ra, die vernieuwd is, weder omhoog te brengen, en ook tot werken, trekken en omhoog brengen der andere raas en stengen.

30 Augustus.

De dienst volgens bepaling, echter met uitzondering, geene exercitie voor de recruten. Van heden af aan, wordt er weder hier aan de manschappen verstrekt, en aangezien er geene versche uijen, noch uijen in azijn aan boord zijn, heeft de Kapitein gezegd, mij nog eenmaal in de week meer agurken te willen verstrekken.

De beschuit, die aan boord is, is niet van de beste kwaliteit, zoodat wij soms dezelve afkeuren. Dan worden er andere vaten opengeslagen, die goed zijn om te verstrekken. De Kapitein heeft zich zelven er van overtuigd, en zegt zulks van eenen nieuwen leverancier is. Hij heeft mij verzocht hem een bewijs te willen geven van de bevinding, om bij zijne komst in *Europa* hiervan den Heeren reeders verslag te doen.

31 Augustus.

De dienst, als boven.

1 September.

De dienst, als boven; omstreeks 1 uur na middernacht waaide er een hevige storm, gepaard met veel onweêr, donder en weêrlicht, hetgeen bleef aanhouden.

2 September.

Dit weder is blijven aanhouden, tot 9 uur, heden morgen. Het schip heeft zoo gewerkt, dat eenige beschutwerken in de kerk van elkander zijn geraakt. Het weder is nu bedaarder, evenwel slingert het geweldig. Gisteren middag van het goede weder gebruik gemaakt;

alle kooigoederen stuk voor stuk nagezien, en bevonden, dat alles in orde was.

3 September.

Gewone dienst.

4 September.

Zaturdag geene geneeskundige visitatie gehouden, dus heeft zulks heden morgen plaats gehad; geene zieken bevonden.

5 September.

De dienst volgens gewoonte, geen exerceren. De krijgsartikels laten voorlezen, en de réclâmes afgevraagd. Het volk met zijn plan omtrent den wijn bekend gemaakt; daar namelijk de reis nu langer dan 90 dagen duurt, heb ik goedgevonden in plaats van 3 maal per week 1 of 2 malen wijn te laten uitdeelen, om zoo doende tot het laatste van de reis zulks te kunnen volhouden; daarenboven zal het hun ook beter te pas komen in de warmte.

6 September.

Zwaar en regenachtig weder; gewoon appèl laten houden.

7 September.

Stil weder; de dienst volgens voorschrift ten uitvoer gebragt. Den Schepskapitein kennis gegeven, dat ik op morgen een begin zoude maken om de negentigdaagsche verantwoording af te werken, waartoe ik de Sergeant-Majoors en eenen Fourier noodig had bij mij in de kajuit, aangezien daarvoor hoegenaamd geene andere plaats op of in het schip was, daar de kerk den geheelen dag geöccupeerd wordt, om in het ruim te kunnen schietmannen. Terens neem ik in aanmerking, dat de taie tegen den bezaansmast is vastgespijkerd, zoodat men door deze aanhoudende beweging onmoge-

lijk schrijven kan, en er nog meer onmogelijkheden bestaan, te veel om op te sommen. Hierin nam de genoemde Kapitein niet veel genoegen, mij zeggende dat de kajuit was afgehuurd, en dat hij derhalve dezelve wilde vrijhouden. Ik merkte hem op, dat de kajuit ook door hem gebezigd werd, om met zijne Stuurlieden 's middags het bestek op te maken.

8 September.

Door zwaren wind en onweer, de dienst niet kunnen laten verrigten volgens tableau.

9 September.

Geene geneeskundige visitatie, geen nieuws. Totaal schoonschip gemaakt, hetgeen anders gisteren had moeten hebben plaats gehad.

10 September.

De fuselier LETTER die sedert den 9den Julij in den ziekenboeg lag, heeft weder een tweede ongeluk gehad, hetgeen, volgens zeggen van de Doctoren, hem waarschijnlijk voor de verdere actieve dienst ongeschikt zal doen blijven; hij wilde uit zijn nachtleger stappen, en viel met zijne regter hand in eene wijnvlesch, zoodat men denkt, hem deze, de bovenste spieren heeft afgesneden.

11 September.

Door het stormachtig weder niets kunnen verrigten.

12 September.

Gewone dienst, geen exerceren, schoonschip gemaakt.

13 September.

Wasch dag voor de Manschappen gehouden, hetgeen anders Maandag had moeten plaats hebben.

14 September.

Geen nieuws: de dienst volgens voorschrift, stevige koelte, dus geen exerceren.

15 September.

De dienst, als boven.

16 September.

De dienst, als naar gewoonte. Geneeskundige visitatie laten houden, geene zieken gevonden; bij de gehoudene inspectie over de randsels, heb ik alles in orde bevonden, uitgenomen eenige kleinigheden.

17 September.

Sedert den 12den September, is er geen hier meer aan de Manschappen verstrekt. De matroos JACOBUS VERREE overleed heden, op 39° 4′ Z. B. en 81° 45′ O. L. Ik heb eene orde gegeven, dat op morgen om 11 uur de overboordzetting zoude plaats hebben, op dezelfde wijze als met den derden timmerman, op 22 Augustus is geschied. Dienst naar gewoonte.

18 September.

Heden morgen om 11 uur is de laatste eer den overledene aangedaan, op 38° 54′ Z. B. en 83° 59′ O. L.

19 September.

Geheel schoonschip gemaakt, daarna inspectie tusschendeks, zoo mede over de baksgoederen, over de randsels en over de sabels en koppels.

20 September.

Dienst volgens gewoonte; zeer stil weder, maar tegenwind.

21 September.

Dienst, volgens gewoonte. De wind vrij wat beter.

22 September.

Gewone dienst, zonder exercitie.

23 September.

Geneeskundige visitatie laten houden. Inspectie tusschendeks, zoo mede over de randsels, enz.

24 September.

Geen nieuws, de matrozen hebben in den afgeloopenen nacht de coulisses voor de comedie van de Onderofficieren en Korporaals overboord geworpen, en ik heb hiervan den Scheepskapitein kennis gegeven.

25 September.

Stormachtig weder. Weinig van de dienst kunnen verrigten. Bij het fourrageren, de stokvisch afgekeurd, als zijnde geheel doormuimd met wormen, enz.

26 en 27 September.

Geen nieuws, dienst volgens bepaling, zonder exercitie.

28 September.

Dienst volgens bepaling, exercitie, enz.; zeer stil en schoon weder.

29 September.

Dienst geheel als boven; de laatste wijn gekeurd en goed bevonden.

30 September.

Zaturdagsche bezigheden; visitatie voor den Doctor; geen nieuws.

1 October.

Zondagsche parade. Gisteren een vat zouten vleesch afgekeurd: het was totaal bedorven.

2 October.

Krijgsartikelen voorgelezen; réclames afgevraagd. De dienst volgens bepaling.

3 October.

Generale inspectie gehouden, volgens orde dato 29 September. De dienst van dien dag heeft plaats gehad volgens bepaling.

BIBLIOTHEEK NATIONAAL

4 October.

Dienst naar gewoonte. Heden het eerste land in het gezigt gekregen.

5 October.

Den gepasseerden nacht zijn wij *Anjer* voorbijgezeild. Ik heb dus geene gelegenheid gehad, om mijne officiële brieven en de kennisgave van het arrivement te kunnen verzenden.

's Avonds, om 6 uur, ten anker gekomen bij het *Maneters eiland*.

6 October.

's Morgens, om 5 uur, het anker geligt; te $9\frac{1}{2}$ uur, het anker laten vallen. De bewijzen voor schaftorde en overtogt aan den Scheepskapitein afgegeven.

Ik ondergeteekende, Kapitein, voerende het Fregatschip Koning Willem II, verklare bij dezen van den Kapitein H. H. C. A. JANSSEN, Kommandant der troepen aan boord van genoemden bodem, te hebben ontvangen: een Proces-Verbaal van alle de ontbrekende of onbruikbaar gewordene baks- en kooigoederen, een bewijs over de schatting der troepen en den overvoer.

Verklare al verder dat de baks- en kooigoederen door mij weder behoorlijk zijn in ontvangst genomen, zonder verdere aanmerking; dat ten opzigte van de orde aan boord gedurende de reis van *Europa* naar *Java*, zoowel als ten opzigte van het gedrag der troepen hoegenaamd niets te wenschen overblijft, en dat alles zich met de meeste orde en stiptheid heeft toegedragen.

Aldus opgemaakt aan boord van het Fregatschip, Koning Willem II, den 6 October 1843.

De Gezagvoerder voornoemd:
(*get.*) L. C. E. VAN DER BRUGH.

Tevens een Certificaat van den Scheepsdoctor voor den fuselier LUTTER, welke op den 10^{en} September het ongeluk heeft gehad te vallen, waardoor deze man hoogst waarschijnlijk niet meer in staat zal^{e} zijn in dienst te blijven.

Twee afschriften van Certificaten van den Sergeant-Majoor, KORTENOS, welke dien Onderofficier zeer voordeelig zijn, te meer daar ik durf instaan voor het oppassende en werkzame gedrag van dien Onderofficier gedurende vier maanden.

Ik kan niet nalaten mijnen dank te betuigen aan mijne beide Geleide-Officieren voor de hulpvaardigheid en goede medewerking tot handhaving van de dienst gedurende onze reis.

Tegen 1 uur des namiddags werd het anker geligt. Om 2½ uur, waren wij voor *Onrust* en tegen 4 uren kwamen wij behouden ter reede aan.

Aan boord van Koning Willem II,
den 6 *October* 1843.

De Kommandant van het Detachement:
(*get.*) H. H. C. A. JANSSEN.

Bijlage N°. 3.

MEDEDEELING

VAN EENIGE MIJNER UITGEVAARDIGDE ORDERS.

N°. 1. Dadelijk bij de komst aan boord, zal een Sergeant en een Korporaal de orderweek op zich nemen, en, zoo als zulks gebruikelijk is, hierin rouleren.

Een derde van de Manschappen zal dadelijk op de wacht trekken, zullende alzoo 40 man, van den oudsten te beginnen, hiertoe worden gekommandeerd; dadelijk zullen er twee schildwachten, regts en links van den grooten mast worden geplaatst; de overige schildwachten, alsmede de op wacht te trekkene Onderofficieren en Korporaals, zullen nader worden gedesigneerd.

Dadelijk zullen er een kok en een bijkok worden gekommandeerd; de oudste Onderofficier op elke kaag zal hiertoe onmiddelijk een geschikt sujet opgeven, en aan den Detachements-Kommandant voordragen.

Bij elken bak zal een bakzoontje, alsmede 4 bakzoontjes voor de Onderofficieren, worden gekommandeerd, zullende dezelve later worden opgegeven.

De bakzoontjes zijn zoo veel als kamerwacht en dien ten gevolge verpligt voor de propreté te zorgen.

Des avonds, om $5\frac{1}{2}$ uur, hangmatten ophangen, tot het schoonschipmaken, zullende een gedeelte van de Manschappen daartoe worden gekommandeerd; daarna zullen alle Manschappen zich reinigen, waarvoor de Onderofficieren van de bakken verantwoordelijk zijn.

Vóór 10 uur, inspectie door den Officier der orderweek over de chambrée; op dat uur alles boven (behalve de Onderofficier van de week), tot dat de Officier gelast naar beneden te gaan.

Om 10 uur, appèl, wordende daarbij aan den Officier der orderweek overgelaten, te bepalen wat de Manschappen zullen medebrengen.

Om 11 uur, rapport; Sergeant-Majoors en Fouriers present. Niemand mag voorbij den grooten mast, de Onderofficieren tot aan het spil. De baksgoederen zijn ter verantwoording van den baksmeester.

Bij de uitdeeling van den jenever moet gezorgd worden, dat elk man zijn maatje uitdrinkt, wordende ten strengste verboden, hetzelve te verkoopen of weg te geven; alleen voor de Onderofficieren mag dezelve in massa worden ontvangen; de Manschappen, die zich ziek aanmelden, geen oorlam. Bij het uitdeelen van den wijn, moet elk man den wijn uitdrinken, en niets aan elkander overdoen.

Ten strengste zal gestraft worden, hij, die zich tegen de Stuurlieden verzet of zich met de matrozen of ander bootsvolk in woordenwisseling mengt.

Wanneer het noodig is te trekken, zal elkeen hiertoe bereidvaardig zijn; bij onweder niemand op dek, behalve de wacht, zullende alsdan met aandacht worden gelet op de orders, die door den Kapitein van het schip gegeven worden.

Vrijdag of Zaturdag, bij slecht weder (het uur nader

te bepalen), geneeskundige visitatie; alle Officieren present.

De Tamboers en Hoornblazers voor de instructie vrijgesteld van dienst; alle dagen één op de wacht.

Na het rapport parade, hierbij de Officier, de Onderofficier en de Korporaal der week, de Sergeant-Majoors en de Fouriers present.

Aan een ieder is verboden om in den mast te klimmen, of over de verschansing te gaan.

Ten strengste zal worden gestraft, hij die tusschendeks rookt of vuur naar beneden brengt; alsook degene, die op het dek zonder dopje op de pijp rookt, zijnde hiervoor de Officier der week en de Sergeant der wacht verantwoordelijk.

Zaturdag of Zondag (het uur nader te bepalen), zal door den Officier der week eene sérieuse inspectie worden gehouden.

Deze orde zal aan de Manschappen, voor de komst aan boord worden voorgelezen.

5 Junij 1843.

N°. 2. Morgen vroeg op het appèl, de krijgsartikelen voorlezen. — Aan den Kapitein van het schip alle schriftelijke orders voorlezen (Art. N°. 3). Den dag nader te bepalen, zullen de Manschappen met bloote voeten op dek gaan, tot dat de Officier der week gelast schoenen aan te trekken (Art. N°. 15).

Ratioenen per Week.

0.75 spek.	0.25 kaas.	2.00 brood.
0.25 stokvich.	0.375 boter.	0.75 vleesch.

Schoft-Order.

Zondag: 0.375 vleesch, met graauwe erwten, agurken of ingelegd zuur.

Maandag: 0.125 stokvisch met graauwe erwten of gort.

Vrijdag: idem.

Dingsdag, *Donderdag* en *Zaterdag*: 0.25 gerookt spek met zuurkool.

Woensdag: 0.375 vleesch met graauwe of groene erwten.

Alle morgen gort; dagelijks, 6 maatjes bier, zoo lang hetzelve verstrekbaar is; daags 2 borrels jenever, waarvan 1 met kina (inhoudende 5 vingerhoeden).

Ten minste tweemaal per week, snoep in de gort.

8 Junij 1843.

N°. 3. De Manschappen kunnen bij het watervat komen drinken, doch het word ten strengste verboden, eenig water in de flesschen, mokken of anderzins mede te nemen: hier voor zijn de Sergeant en de Korporaal der wacht verantwoordelijk.

Alle distributien zullen in tegenwoordigheid van den Officier der wacht boven op het dek geschieden, alleen bij zwaar regen, kan het overluik tusschendeks worden uitgegeven, in tegenwoordigheid van genoemden Officier.

2 Junij 1843.

N°. 4. Door den Detachements-Kommandant is vastgesteld, dat voor de reparatie aan kleeding en schoeisel door de Manschappen het navolgende zal worden betaald:

Kleeding.		*Schoenen.*	
Een knoopsgat repareren	ƒ » 01	Halve zolen	ƒ » 60
Alle idem	– » 15	Achterlappen	– » 20
Kleine stukjes laken	– » 03	Randen	– » 20
Een kruis in den pantalon	– » 10	Geheel onderwerk, met binnenzolen	– 1.50
Stukjes voering	– » 02	Een stukje op het overleer	– » 05
Den pantalon keeren	– » 40	Toonstukken	– » 20
		Nieuwe voorschoenen	– » 60
		Zolen naaijen	– » 10

10 Junij 1843.

N°. 5. Door den Detachements-Kommandant is bepaald, dat door de Manschappen per 5 dagen, ƒ 0.5 aan den barbier, en ƒ 0.1 aan de koks zullen worden betaald, zijnde zulks in overeenstemming met de Manschappen.

12 Junij 1843.

N°. 6. Van morgen te beginnen, zullen na de schafting de Manschappen blootvoets zich op het dek begeven, zich daarna reinigen en op dek verblijven, tot dat de geneeskundige visitatie door den Officier van Gezondheid is afgeloopen, zijnde de Officier, de Onderofficier en de Korporaal der week hiervoor verantwoordelijk.

16 Junij 1843.

N°. 7. Tweemaal per week, zal door den 2en Luitenant der Artillerie ALBRECHT cursus worden gehouden over de wetenschappelijke kundigheden, in zoo verre dezelve behooren bij het afnemen van het examen; Onderofficieren en Korporaals, die lust gevoelen, dezen cursus bij te wonen, dienen zich heden aan dien Officier op te geven. De Luitenant ALBRECHT wordt ver-

zocht mij maandelijks over deze zaak een gedetailleerd verslag in te dienen, waarvan ik gebruik zal maken bij de conduitelijsten.

26 Junij 1843.

N°. 8. Tegen Zaturdag aanstaanden, verlang ik van alle Onderofficieren te zien, een afschrift van de ampliatie op de garnizoens- en inwendige dienst in *Neêrlandsch Indië*; tevens zal ieder Onderofficier voorzien moeten zijn van een eenvoudig appèlboekje van het Detachement.

26 Junij 1843.

N°. 9. Des *Zondags* morgen nadat de hangmatten zullen zijn boven gebragt, hetgeen elken dag der week des morgens, onmiddellijk naar de réveille, zal moeten plaats hebben, zullen de bakszoontjes vegen tusschendeks. — Om 7 uur gort-eten. Na het gort-eten kan door de baksmeesters eenig brood worden verstrekt. — Dadelijk naar het gort-eten schoonvegen, inspectie tusschendeks voor den Officier van de orderweek en het piket. De Manschappen zullen van des morgens, na het naar boven brengen der hangmatten, met bloote beenen zijn; de Officier der week en de Onderofficieren en baksmeesters zijn verantwoordelijk gesteld voor de reiniging der Manschappen. — Om 3 uur: appèl in de mouwvesten; om 11 uur: parade; om 11½ uur: schaften voor de Onderofficiers; om 12 uur: idem voor de Manschappen.

's Maandags morgens om 5 uur: hangmatten naar boven brengen even als des Zondags; vervolgens reinigen zoo als bepaald is. — Om 7½ uur: exerceren voor de recruten met en zonder geweer. Om 3 uur: appèl,

de Manschappen in de hemdsmouwen, de buisjes in de hand met de voering naar buiten; om 4 uur: exerceren voor de recruten, schaften als boven. Na het schaften, theorie voor de 2e en 3e klasse over de reglementen. Om 2 uur: voorlezen uit de inwendige dienst voor het Detachement; krijgsartikelen voorlezen. Om 5 uur: oefening in het schermen en dansen.

Dingsdag, na de gewone morgenbezigheden van den vorigen dag, alle goederen op het dek, schrobben tusschendeks. Om 3 uur: appèl, de naaizakjes en schoenen in de hand; inspectie over de voering der politiemutsen; exercitie voor de recruten; theorie voor de 1e en 3e klasse. Om 2 uur: voorlezen uit de garnizoensdienst. Om 5 uur: oefening in het dansen en schermen.

Woensdag. Om 3 uur: appèl, de randsels in de hand; cursus voor de wetenschappelijke kundigheden; theorie voor de 3e klasse. Om 2 uur: het rollen der kapotjassen, volgens Indisch model. Om 5 uur: oefening in het dansen en schermen.

Donderdag. Om 3 uur: de kapotjassen in de hand, de mouwesten aan; theorie voor de 2e en 3e klasse. Om 2 uur: theorie over het in- en uitpakken van den randsel.

Vrijdag. Even als Dingsdag. Schoonschuipmaken tusschendeks; des middags, inspectie over de kooijen en kooigoederen. Om 2 uur: theorie over het uit- en innemen van het geweer; theorie voor de 1e en 3e klasse; cursus voor de klassen.

Zaturdags, om 10 uur: inspectie voor alle kleeding en schoeisel; visitatie voor den Doctor en propreté-inspectie; theorie voor de 3e klasse.

Ook verlang ik, dat de Onderofficieren zich dagelijks

zullen bezig houden met het aanleggen van boekjes, bevattende alle modellen van de Oostindische administratie, welke ik hun ter copiëring zal geven, zullende ik zelf hen daarin instruëren, opdat zij in staat gesteld zijn, bij hunne komst op *Java*, ten minste behoorlijk, eene Kompagnie of een Detachement te administreren.

30 Junij 1843.

N°. 10. De Korporaal JONKER en de fuselier DE HAAN zijn thans door mij gestraft met 4 dagen cachot, op water en brood, en gesloten, omdat zij den Opperstuurman met woorden hebben beleedigd. Laat u dit allen tot eene les strekken, daar in het vervolg bij dergelijke omstandigheden, strengere maatregelen zullen worden gebezigd.

2 Julij 1843.

N°. 11. Daar de warmte van dien aard wordt, dat er tusschendeks eene ongezonde broeijing plaats heeft, zoo heb ik den Officier van Gezondheid NAP en den Scheepsdoctor geraadpleegd, en deze zijn van hetzelfde gevoelen als de Scheepskapitein; derhalve worden door mij de navolgende bevelen uitgevaardigd:

Van heden af aan, de helft der Manschappen, 6 Korporaals en 4 Sergeanten de wacht op het dek. Wanneer het slecht of stormachtig weder is, worden de Onderofficieren en Korporaals verantwoordelijk gesteld, dat aan beide zijden der groote boot, zich op gelijke gedeelten de Manschappen verdeelen, zoodat geenzins het meeste gedeelte zich aan lij ophoude; ook worden zij gewaarschuwd zich niet te digt bij de donderaleiders te plaatsen.

De Manschappen, die in de dienst der 4 uren zijn; zijn onmiddellijk in het trekken, enz. behulpzaam; de overige blijven op de gezegde plaatsen aan de zijden der barkas, ten einde elkander niet in den weg te loopen, — zullende echter, wanneer meer Manschappen benoodigd zijn tot trekken, enz., zulks kunnen gelast worden door den Kapitein of de Stuurlieden; alsdan trekt onmiddellijk de 2e opkomende wacht mede in dienst.

5 Julij 1843.

N°. 12. Tegen morgen, verlang ik eene opgave van de Onderofficiers, Korporaals en Manschappen, die ambitie hebben, zich te oefenen in de Maleische taal, waartoe alle dagen een uur, door mij nader op te geven, zal bestemd worden.

12 Julij 1843.

N°. 13. Korporaals en Manschappen, die verlangen onderrigt in het lezen en schrijven te ontvangen, kunnen zich opgeven aan den Sergeant-Majoor KORTEBOS, die zich met het onderrigt zal belasten, onder toezigt van den 1en Luitenant VAN RIJNBERGH.

Dagelijks zal hiervoor een uur gebezigd worden, als de gelegenheid zulks toelaat. De Sergeant-Majoor voornoemd, houdt een boekje aan, van het eerste oogenblik af, waarin vermeld staat, hoe verre zij reeds zijn en hoe verre zij dagelijks vorderen, opdat men bij de aankomst op *Java* de sujetten kan bekend maken.

17 Julij 1843.

N°. 14. De Onderofficieren en Manschappen worden gelast, om nog heden te zorgen, dat hun hoofdhaar

op 1½ duim lengte worde afgesneden; zoowel de zijlokken als de kuif; dat de bakkebaarden niet langer worden gedragen dan de lel van het oor; dat in geenen deele, de zoogenaamde *collier d'amour à la jeune France* meer worde gedragen, — dewijl het van zelf spreekt, dat het in de warmte niet alleen lastig is, maar dat men zich onmogelijk kan vrijhouden van ongedierte, en verdere onreinigheid.

18 Julij 1843.

No. 15. Gedurende het schaften zullen de baksmeesters daarbij blijven, tot dat het afgeloopen is; vervolgens zullen zij aan den dienstdoenden Officier der week rapporteren, of de manschappen behoorlijk hun genoegen hebben gehad; zij zullen niet gedoogen, dat er een greintje naar boven of beneden worde gesmeten.

Zij zullen toezien, dat het middeleen der portien toereikend door den kok worde opgeschept, maar niet in overvloed, zoo dat men naderhand genoodzaakt is, zulks in te groote hoeveelheid aan de koks te geven. Na elke schafting rapporteert de dienstdoende Officier der week, aan den Officier van piket of politie. De dienstdoende Officier der week gaat gedurende de schafting met eenen Onderofficier naar boven; zij overtuigen zich daar, dat de koks niet in overdaad opscheppen, en berekenen zoo doende elken dag, hoeveel er meer of minder kan ontvangen worden.

12 Augustus 1843.

No. 16. De order door mij gegeven op den 30 Junij, vervalt. Er zal voortaan volgens onderstaand tableau gehandeld worden:

Zondag. Om 5 uur 's morgens: réveille; om 5½ uur:

hangmatten naar boven, verder zullen zich de Manschappen reinigen onder toezigt van de baksmeesters en den Officier der orderweek; om 7 uur: gort-eten, daarna dadelijk vegen; om 11 uur: wachtparade; om 11½ uur: eten voor de Onderofficieren; om 12 uur: idem voor de Manschappen; om 3 uur, 's middags: appèl in de mouwvesten. — Gedurende de warmte, 's morgens vroeg, de Manschappen met bloote voeten op het dek. Het hierbovenstaande is voor elken dag in de week bepaald, buiten en behalve het hieronderstaande, hetgeen voor elken dag bepaald zal worden.

Maandag. Om 8½ uur: exerceren voor de recruten met en zonder geweer; om 9½ uur: theorie voor de 3e klasse, hetgeen, uitgenomen Zaturdags, alle dagen moet plaats hebben; om 3 uur: appèl in de hemdsmouwen, de mouwvesten omgekeerd in de hand, inspectie over de verschooning en voering; om 4 uur: exerceren voor de recruten, hetgeen alle dagen moet plaats hebben, indien de gelegenheid zulks permitteert. Telkens als de recruten exerceren zullen de hoornblazers zich oefenen. Ook zal elken dag op het appèl van 3 uur een hoofdstuk uit de inwendige- of garnizoens-dienst worden voorgelezen. Om 5 uur: oefening in het schermen en dansen.

Dingsdag. Geheel schoonschipmaken. Hiervoor moet alles vooraf boven op dek worden gebragt, zoodat het tusschendeks geheel leêg moet zijn, eer men aan het schrobben gaat. Om 1 uur: theorie voor de 1e, 2e en 3e klasse om 2 uur: cursus over de wetenschappelijke kundigheden. Op het appèl van 3 uur, de Manschappen nagezien over de voering van de politiemutsen.

Woensdag. Om 1 uur: theorie voor de 2e en 3e klasse. Om 3 uur, op het appèl: de randsels in de hand;

daarna oefening in het rollen der kapotjassen volgens Indisch model. Alle dagen, 1 uur oefening in de Maleische taal.

Donderdag. Op het appèl van 3 uur: de Manschappen in de mouwvesten gekleed, inspectie over de kapotjassen; theorie over het uit- en inpakken van den randsel.

Vrijdag. Even als Dingsdag, schoonschipmaken. Theorie voor de 1e, 2e en 3e klasse, om 1 uur. Op het appèl van 3 uur: inspectie over de kooijen, kooi- en baksgoederen; daarna theorie over het uit- en innemen van het geweer.

Zaturdag. Om 6½ uur: visitatie voor den Doctor. Om 1 uur: cursus over de wetenschappelijke kundigheden. Om 3 uur: inspectie over het linnengoed en schoeisel.

12 Augustus 1843.

N°. 17. Heden middag, om 4½ uur, zal het geheele Detachement aantreden, ten einde de laatste eer den overledenen derden timmerman aan te doen. Deze plegtigheid zal volgens scheepsgebruik plaats hebben; de hoornblazers en tamboers zullen gedurende het rondedragen van het lijk, den dooden-marsch slaan en blazen.

De Heeren Officieren worden verzocht om bij deze plegtigheid tegenwoordig te wezen, en in tenue te zijn gekleed.

22 Augustus 1843.

N°. 18. Er wordt gelast, dat bij elke distributie van visch, vleesch, spek of andere voorwerpen, de Officier van politie tegenwoordig zij.

22 Augustus 1843.

N°. 19. Den Scheepskapitein wordt kennis gegeven, dat alle dagen, zoo lang de dienst zulks vordert, om de administratie van gouvernementswege bij te werken, den Sergeant-Majoors, enz. zijn gelast, om in mijn bijzijn in de kajuit werkzaam te zijn.

9 September 1843.

N°. 20. De Matroos JACOBUS VERREE, heden namiddag overleden zijnde, zoo worden de Heeren Officieren verzocht om den overledene morgen, te 11 uur, de laatste eer te willen aandoen. Tot dat einde, wordt gelast, dat de Onderofficieren en Manschappen zich zullen hebben te gedragen, naar de door mij gegeven orde, dato 22 Augustus.

17 September 1843.

N°. 21. Den Officieren, zoo ook den Onderofficieren en Manschappen wordt door mij bij deze in tijds bekend gemaakt, op welke wijze er zal moeten gehandeld worden, bij de komst op de reede te *Batavia*, en verder bij het debarkement.

Zoodra het anker zal gevallen zijn, begeeft zich de Ondergeteekende naar den wal; de 1e Luitenant VAN RIJNBERGH neemt het kommando op zich over de troepen; de Officiers en Onderofficiers zorgen vervolgens, dat in dien tusschenlijd alles tot de ontscheping in order worde gebragt. Zoodra de inlandsche vaartuigen, langs scheeps komen, zal de eerste beladen worden met de Officiers-goederen, enz., volgens Art. 5 van het reglement op het debarkement. De tweede praauw neemt al de goederen van de Onderofficiers en Manschappen.

Op het uur, tot de ontscheping bepaald, en nadat

het Detachement alvorens aan boord zal geschaft hebben, zullen de Manschappen, in de beste orde en met de meeste omzigtigheid op de vaartuigen verdeeld worden en zal als dan het geheele Detachement zich naar den wal begeven, zullende het, aan de werf gekomen zijnde, aldaar verblijven, tot dat het door eenen plaatselijken Adjudant gelast worde te vertrekken. De Luitenant zal wel hebben te zorgen, om geene hangmatten, bakskisten of komalie-goederen, welke het Detachement in gebruik heeft gehad, naar wal mede te nemen, vermits de verantwoording dier goederen den gezagvoerder van het schip alleen aangaat.

De Onderofficiers en Manschappen zullen hunne kapotjassen behoorlijk en volgens Oostindisch model gerold hebben, en over den linker schouder dragen, om bij opkomenden regen hiervan gebruik te kunnen maken. Bij aankomst van elke praauw aan de werf, moeten de Manschappen zoo veel mogelijk buiten de zon worden geplaatst, zijnde de Officiers of Onderofficiers verantwoordelijk gesteld, dat de Manschappen niet uiteen loopen, en zij geene vruchten koopen. Op de praai der Officiers-goederen gaan mede de oppassers van de Officieren, onder het bevel van den Sergeant DANIELS, die aan de Heeren van den boom de sleutels naar verkiezing dier Heeren kan afgeven, om te visiteren.

Op de praauw van de overige bagaadje, gaan mede de kwartierzieken, en, onder toezigt van den Sergeant der Artillerie DE SWART, de fuselier LEEUWEMA; het Detachement wordt vervolgens, als alle praauwen zijn aangekomen, afgedeeld in 4 pelotons.

Gedurende den marsch van *Batavia* naar *Wel te Vreden*, moeten de Onderofficiers en Korporaals de stipste orde in acht nemen, en zorg dragen, dat de Manschap-

pen gedurende den marsch geenen sterken drank bekomen, en hoegenaamd niet uit het gelid komen.

Ook zullen zij bij het binnenkomen der praauwen in *Wel te Vreden* zorgen, dat elk man weder zijne goederen terug bekomt, waarvoor de Onderofficieren, belast met het toezigt, verantwoordelijk blijven.

19 September 1843.

N°. 22. Van en met morgen de réveille om 5 uur; de manschappen blootvoets op het dek, tot dat de Officier van politie zal gelasten de schoenen weder aan te trekken.

Een derde van de Onderofficieren en Manschappen op wacht. — Maandag: krijgsartikelen voorlezen; theorie voor alle klassen; en voorts, alle dagen, theorie en exerceren voor de recruten, tweemaal daags, als het weder zulks toelaat.

Dingsdag: inspectie voor allen, de oppassers er bij; de mouvesten aan, de kapotjassen gerold over den schouder, de randsels in de hand, de Onderofficieren de sabels om; de witte pantalons in den randsel.

29 September 1843.

N°. 23. De 2e Luitenant der Artillerie ALBRECHT en de Chirurgijn der 3e klasse NAP worden geïnviteerd zich te belasten met de inlevering van de baks- en kooigoederen, en zullen, na Proces-Verbaal te hebben opgemaakt, aan den 1e Luitenant VAN ALPHEREN rapport doen.

4 October 1843.

NABERIGT.

Om eene uitrusting voor te schrijven valt uiterst moeijelijk, evenwel wil ik hieronder laten volgen, wat men wel hoogst noodzakelijk benoodigd heeft, bij voorbeeld:

met 4 dozijn hemden kan men de reis wel maken.
» 3 » onderbroeken idem.
» 5 » zokken idem.
» 6 stuks halsdoeken idem.
» 4 » pantalons, (grijn of ander goed).
» 4 » jasjes, (grijn of nankijn),
» zakdoeken foulaars.
» 2 dozijn handdoeken.
» 2 » servetten.
» 8 stuks kussensloopen.
» 4 » bedlakens.
» 4 » slaapmutsen.
» 1 manteljas, (liefst grijn everlast, of dergelijk).
» 1 matras kompleet.
» 1 wollen of gestikte sprei.
» 1 bier- en wijnglas, (op sommige schepen wordt het verstrekt).
» 1 lampetkom en kan, (dit wordt op de meeste schepen verstrekt).
» 1 lepel, vork, mes, kurkentrekker, knipmes en schaar.

Neem een dozijn net gestrekene Engelsche lederen pantelons voor uw eerste behulp mede, of zoo veel meer, als gij verkiest; evenwel zoude ik wachten tot ik in *Indie* kwam, om mij daar verder van het noodige te voorzien.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Wat de uniform betreft, informere men zich vooraf bij Koloniën daar men nog al eens veranderingen in de kleeding kan maken, en daar de beste informatie kan bekomen:

Voor Onderofficieren of Vollontairs, rade ik aan eenige blaauwe hemden mede te nemen, daar men aan boord de gelegenheid heeft om ondergoed te kunnen laten wasschen.

Dat zij zich van eene kleine voorraad thee, koffij en suiker voorzien, is niet kwaad, daar dit tegenwoordig niet meer van scheepswege verstrekt wordt.

Ook voorzien zij zich van eene blikke lampetkom en kan, en eene tinne kroes.

Gommelastieke overschoenen zijn aan te bevelen, daar het dek veelal 's morgens minstens nat is.

Eene bouffante is ook niet kwaad, bij de *Kaap* kan men die somwijlen goed gebruiken.

Neem geen schoeisel te veel mede, de laarzen voornamelijk zijn veel te zwaar om in O. I. te dragen.

Wees gedachtig om eenig wollen ondergoed bij u te hebben, daar het zoo ik u reeds gezegd heb, bij de *Kaap de Goede Hoop* dezemaals koud kan zijn.

BATAILLON INFANTERIE.

1ste KOMPAGNIE.

TABLEAU DER DAGELIJKSCHE BEZIGHEDEN.

VOOR DEN MIDDAG.

ZONDAG.	MAANDAG.	DINGSDAG.	WOENSDAG.	DONDERDAG.	VRIJDAG.	ZATURDAG.
Om 7½ uur: appel voor de kerkparade; om 10½ uur appel in de kamers.	Om 10½ uur: appel en inspectie over de sloten, en geweerladen.	Om 10½ uur: appel en inspectie over de loopen der geweren, de bajonet op dezelve, de laadstok met aftrekker in.	Om 8 uur: cursus voor de Officieren; om 10½ uur: appel en inspectie over de bandeliers, koppels en geweerriemen.	Om 5½ uur: militaire wandeling.	Om 8 uur: theorie voor de Officieren; inspectie over de patroontasch, de bajonetschede, het oliellesche; de vuursteenen, de loodjes, de geweerstoppen, de hoeden steenen en patronen.	Dienst, volgens het bepaalde bij Art. 80 van de inwendige dienst. Om 8 uur: cursus voor de Officieren; om 9 uur: kaserne-inspectie voor den Batt.-Komand.; om 10½ uur: kamerappèl, inspectie volgens Art. 90 van de inwendige dienst.

NA DEN MIDDAG.

Om 4½ uur: ongewapend appèl.	Om 4½ uur: inspectie voor den Batt.-Kommandant.	Om 4½ uur: appel voor de Batt.-exercitie; bij regenachtig weder, theorie over het tirailleurreglement, en signalen in tegenwoordigheid der Officieren van de week, onder toezigt van den Kapitein van politie.	Om 4½ uur: appel en daarna exerceren met de lijntjes voor de Onderofficieren en Korporaals; bij regenachtig weder, theorie over het in- en uit elkander zetten van het geweer en het gebruik van den veerhaak, in tegenwoordigheid, enz.	Om 4½ uur: ongewapend appèl, de Officieren zonder sabel, de man met het geweer gewapend, de bajonet er op; daar present, om gereed te zijn tot het van 5 — 6 uur exerceren voor het kader Onderofficiers en Korporaals (Vice-Korpor. hieronder begrepen) in de bajonetschermkunst.	Om 4½ uur: appel voor de Batt.-exercitie; bij regenachtig weder, theorie over de garnizoensdienst, in tegenwoordigheid, enz.	Om 4½ uur: inspectie, volgens Art. 91 van het reglement op de inwendige dienst.

ALGEMEENE BEPALINGEN.

ALLE DAGEN.

DES VOORMIDDAGS.

Om 5½ uur, Reveille-appel, ingevolge Art. 51 op de inwendige dienst.

Om 6¾ uur, Tamboers-appel; om 0 uur, Vergadering; 6½ uur, appel, en

Om 7 uur, Wachtparade; om 8 uur, Rapport. (Donderdags om 10½ uur).

Om 10 uur, Eten voor de Manschappen.

DES NAMIDDAGS.

Om 3½ uur, Eten voor de Manschappen.

Om 6½ uur, Eten voor de Onderofficieren.

Om 8½ uur, Visitatie, ingevolge Art. 80 van de inwendige dienst.

De Rekruten, alsmede het Instructie-Peloton, zullen alle dagen, uitgezonderd Zaturdag en Zondag, 's morgens, van 6—8 uur, en des namiddags, van 4½—6 uur, geoefend worden.

Dagelijks, alleen des Zondags uitgezonderd, van 11—12 uur, zal het onderwijs der Onderofficieren en Korporaals plaats hebben. Dat onderwijs is verdeeld, als volgt: Maandag: Theorie voor de 2e en 3e klasse. — Dingsdag: Garnizoensschool. — Woensdag: Theorie voor de 3e klasse. — Donderdag: Garnizoensschool. — Vrijdag: Theorie voor de 1e, 2e en 3e klasse. — Zaturdag: Garnizoensschool.

Alle vijf dagen: Uitbetaling der soldij, ingevolge Art. 32 van het Reglement van de inwendige dienst en Art. 113 van het Reglement van administratie. — Alle den dagen, zullen de distributien plaats hebben; naauwkeurig opvolgen het voorgeschreven bij Art. 130 van het Reglement op de inwendige dienst.

AANMERKING

OVER HET WOORD *OORLAM* (*ziet bladz.* 20).

Wij zijn aan den Heer VERMEULL eene omschrijving van dit woord verschuldigd. Men vindt haar in het Taalk. Magaz. II. 446. Indien het mij echter vergund is, mijne nasporingen mede te berde te brengen, dan wordt *oorlam* nooit op een' *ouden matroos*, maar altijd op eenen *borrel* toegepast. Naar mijn gevoelen, is het onder de matrozen eene gewoonte geworden, om Hollandsche uitdrukkingen, op het scheepsleven betrekking hebbende, in het Maleisch te vertalen en, zoo doende, hebben zij het spreekwoordelijk gezegde: *een' taaijen, een' ouden nemen*, door een *orang-lâma*. een *oorlam* nemen, overgebragt. Dit spreekwoord, en meer andere van dien aard zijn bekend; en aan boord krijgen, zoowel de *orinbaartjes* (jonge matrozen) als de oude matrozen hun' *oorlam*, en als de 3e Stuurman roept: »Bezaanschoot an!" dan staan jong en oud gretig daarnaar te verlangen.

KONINKLIJK NATIONAAL MUSEUM

PERPUSTAKAAN NASIONAL

PERPUSTAKAAN NASIONAL

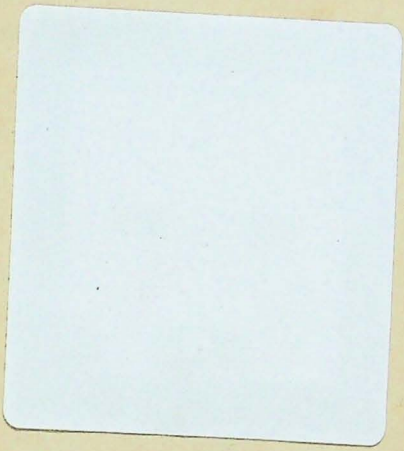

PERPUSTAKAAN NASIONAL